

ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์โดยอาศัย
ฐานข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันสองล้านคำ

**PARTS OF SPEECH IN THAI: A SYNTACTIC
ANALYSIS BASED ON A TWO-MILLION-WORD
CORPUS OF CURRENT THAI**

รายงานการวิจัย

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(เพื่อส่งเสริมความรู้ใหม่ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา)

พฤษภาคม 2543

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนทำวิจัยเรื่องนี้ และกระตุ้นให้ตีพิมพ์ผลงานในวารสารต่างประเทศ

ผู้วิจัยเป็นหนี้บุญคุณ ดร. สแตนลีย์ สตารอสตา (Dr. Stanley Starosta) นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน เจ้าของทฤษฎีไวยากรณ์พึ่งพาแบบคัพพการก (Lexicase Dependency Grammar) ผู้ให้แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในงานนี้ และยังเป็นທີ່ปรึกษาที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์หลายประการ ศาสตราจารย์ ดร. วิจินต์ ภาณุพงศ์ ผู้บุกเบิกการวิเคราะห์ไวยากรณ์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ ซึ่งให้ความสนใจแก่หัวข้อวิจัยนี้มากและให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัยทั้งในด้านความคิดและกำลังใจ ศาสตราจารย์ ดร. อุดม วโรตมลิขิตดี ผู้เสนอความคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาไทย และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่ผู้วิจัยเสมอ รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิช เพื่อนร่วมงานที่ให้ข้อคิดและข้อเสนอแนะที่มีค่ายิ่ง ดร. วิโรจน์ อรุณมานะกุล ผู้ให้คำแนะนำเรื่องข้อมูลและการใช้คอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล และคุณทัศนีย์ เจริญพรแห่งศูนย์อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ผู้เอื้อเฟื้อเกี่ยวกับข้อมูล

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้รับประโยชน์อย่างมากจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์ลัดดารมภ์ อาจารย์อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรัญญา เสวตมัลย์ ดร. จรัสดาว อินทรทัศน และดร. จอร์แดน สลาเทพ (Jordan Zlatev) นักภาษาศาสตร์ชาวสวีเดน ซึ่งมาทำวิจัยชั่วคราวที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยวิจัยทุกคน โดยเฉพาะคุณสนธิฐา เชี่ยวชาญ คุณทัศนวัลย์ นิยมบุบผาม.ล. จรัสวิไล จรูญโรจน์ คุณศุภมาส เอ่งฉ้วน และคุณดวงแข วิเศษสมบัติ ที่มีส่วนทำให้งานนี้สำเร็จด้วยดี

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถทำงานนี้สำเร็จลุล่วงอย่างดี

ชื่อเรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์โดยอาศัยฐานข้อมูลภาษาไทย
ปัจจุบันสองล้านคำ

ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

ที่อยู่ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

e-mail: Amara.Pr@chula.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะจำแนกชนิดของคำในภาษาไทยโดยใช้เกณฑ์การกระจายของคำและการปรากฏ
ร่วมกับคำอื่น

การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างฐานข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันที่ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ความยาว
ประมาณสองล้านคำ 2) ค้นคำพร้อมบริบท และจัดระเบียบข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Word Concordance และ
Microsoft Excel 3) วิเคราะห์การกระจายของคำในบริบทต่างๆ 4) ตัดสินว่าคำต่างๆที่พบเป็นคำชนิดอะไร และให้
คำจำกัดความเพื่อระบุชนิดของคำแต่ละชนิด

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจำแนกชนิดของคำในภาษาไทยออกเป็น 8 ชนิดได้แก่ 1) กริยา (คำที่สามารถ
ปรากฏกับ “ไม่” ได้ เช่น กิน ดื่) 2) นาม (คำที่ปรากฏหน้ากริยา หลังกริยา หรือหลังบุพบทได้ และปรากฏหน้า
ตัวกำหนดได้ เช่น คน บ้าน กำน) 3) ตัวกำหนด (คำที่ปรากฏหลังคำนาม เช่น นี้ นั้นทั้งหลาย) 4) บุพบท
(คำที่ปรากฏหน้าคำนาม กริยา หรือประโยคได้ เช่น เพื่อ สำหรับ ใน) 5) วิเศษณ์ (คำที่ปรากฏหน้าหรือหลังกริยา
เช่น จะ ไม่ แล้ว) 6) สันธาน (คำที่อยู่ระหว่างถ้อยความ เช่น และ แต่) 7) จำนวน (คำที่ปรากฏหน้าคำนาม
เช่น หนึ่ง สอง ทุก) และ 8) อนุภาค (คำที่ปรากฏหน้าสุด หรือท้ายสุดของถ้อยความ เช่น นะ เกิด ค่ะ ครับ)

งานวิจัยนี้ให้ข้อสรุปที่ต่างจากผลงานในอดีตหลายประการ เช่น ไม่มีชนิดของคำที่เรียกว่า Adjective ในภาษา
ไทย คำนามรวมสรรพนามและลักษณนามด้วย คำบุพบทสามารถตามด้วยคำกริยาหรือประโยคก็ได้ นอกจากคำนาม
แล้ว อนุภาคและสันธานเป็นคำที่ทำหน้าที่สำคัญทางสัมพันธ์สาร และงานนี้ยังพบหลักฐานของกระบวนการกลายเป็น
คำไวยากรณ์ ซึ่งหมายถึงการที่คำเนื้อหากลายเป็นคำหน้าที่ ทำให้ภาษาไทยมีคำที่มีรูปเดียวกันแต่ต่างชนิดกันจำนวน
หนึ่ง เช่น ให้ ที่ จาก ทาง ฯลฯ

หนังสืออ้างอิง (คัดเฉพาะบางส่วน)

วิจิตรน ภาณุพงศ์. 2520. โครงสร้างภาษาไทย ระบบไวยากรณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อุดม วโรตมลิขิตดิษฐ์. 2538. ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

- Anward, Jan, Edith Moravcsik, and Leon Stassen. 1997. Parts of Speech: A Challenge for
Typology. *Linguistic Typology*, 1-2 (1997): 167-184.
- Bhat, D.N.S. 1994. *The Adjectival Category. Criteria for Differentiation and Identification*.
Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Croft, William. 1990. *Typology and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dixon, R.M.W. 1982. *Where Have All the Adjectives Gone? And Other Essays in Semantics
and Syntax*. Berlin: Mouton.
- Halliday, M.A.K. 1994. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Savetamalaya, Saranya. 1989. Thai Nouns and Noun Phrases: A Lexicase Analysis. Ph.D.
dissertation, University of Hawaii.
- Starosta, Stanley. 1994. The Identification of Word Classes in Thai. To be published in
Essays in Thai Linguistics, edited by M.R. Kalaya Tingsabath and Arthur Abramson.
Bangkok: Chulalongkorn University Press.

TITLE: Parts of Speech in Thai: A Syntactic Analysis Based on a Two-million-word Corpus of Current Thai

AUTHOR: Amara Prasithrathsint

ADDRESS: Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, E-mail: Amara.Pr@chula.ac.th

ABSTRACT

Objective: To classify words in Thai by syntactic criteria: distribution and co-occurrence

Methods: 1) creating a corpus of approximately two million words in Thai based on texts of various genres; 2) sorting out certain words with contexts by using Word Concordance and Microsoft Excel Programs. 3) Analyzing the distribution of words; 4) Determining and defining main parts of speech in Thai.

Results: Words in Thai are classified into 8 categories: 1) *Noun* (e.g. /khon/ 'person', /bâan/ 'house', /thân/ 'you'), 2) *Verb* (e.g. /kin/ 'eat', /dii/ 'good'); 3) *Determiner* (e.g. /nii/ 'this', /nan/ 'that'); 4) *Numeral* (e.g. /nîi/ 'one', /sǎn/ 'two'); 5) *Preposition* (e.g. /phîa/ 'for', /nay/ 'in', /dûay/ 'with', /dooy/ 'by'); 6) *Adverb* (e.g. /câ/ 'will', /mây/ 'not'); 7) *Conjunction* (e.g., /lé/ 'and', /léew/ 'then'); 8) *Particle* (e.g. /khâ/ 'female polite particle', /khráp/ 'male polite particle', /mǎy/ 'question particle').

Conclusion: Word classification in this study differs from that in previous studies in several aspects: the class of nouns includes pronouns; there is no adjective class; prepositions are normally constituents of nouns but can also be followed by a verb and a clause; particles are words that play an important role in discourse. A universal process is also found in this study: namely, *grammaticalization*--content words are changing into function words.

Selected References:

- Anward, Jan, Edith Moravesik, and Leon Stassen. 1997. Parts of Speech: A Challenge for Typology. *Linguistic Typology*, 1-2 (1997): 167-184.
- Bhat, D.N.S. 1994. *The Adjectival Category. Criteria for Differentiation and Identification*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Croft, William. 1990. *Typology and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dixon, R.M.W. 1982. *Where Have All the Adjectives Gone? And Other Essays in Semantics and Syntax*. Berlin: Mouton.
- Halliday, M.A.K. 1994. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Panupong, Vichin. 1989. *The Structure of Thai: Grammatical System* (written in Thai). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Savetamalaya, Saranya. 1989. Thai Nouns and Noun Phrases: A Lexicase Analysis. Ph.D. dissertation, University of Hawaii.
- Starosta, Stanley. 1994. The Identification of Word Classes in Thai. To be published in *Essays in Thai Linguistics*, edited by M.R. Kalaya Tingsabath and Arthur Abramson. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Warotamasikkhadit, Udom. 1996. *Thai Reference Grammar* (written in Thai). Bangkok: Roongphim chuanphim.

สารบัญ

บทที่ 1	คำนำ.....	1
บทที่ 2	ทบทวนวรรณกรรม.....	5
บทที่ 3	การจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย.....	18
บทที่ 4	คำกริยาในภาษาไทย.....	25
บทที่ 5	คำที่มีรูปเหมือนกันแต่ต่างชนิดกัน.....	32
บทที่ 6	บทสรุป.....	49

เอกสารอ้างอิง.....

- ภาคผนวก 1 รายการคำที่ระบุชนิดของคำ เรียงตามตัวอักษร
ภาคผนวก 2 รูปแบบคำกริยา (verb pattern) ในภาษาไทย
ภาคผนวก 3 บทความที่กำลังตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ

บทที่ 1

คำนำ

ชนิดของคำ (parts of speech) เป็นมโนทัศน์พื้นฐานในไวยากรณ์ของทุกภาษา การแจกแจงคำพูดออกเป็น “คำ” เป็นสิ่งที่ป็นธรรมชาติมาก และการจำแนกคำเป็นเป็นหมวดหมู่หรือเป็นชนิดต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ทำมานานแล้ว เริ่มตั้งแต่สมัยกรีก ดังมีหลักฐานว่าเพลโตแบ่งคำเป็น 2 ชนิด เรียกว่า onoma และ rhema ซึ่งเทียบได้กับ นาม และกริยา ตามลำดับ

นักปราชญ์สมัยหลังเพลโตเป็นต้นมาแยกคำเป็นชนิดต่างๆ ละเอียดมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงสมัยไดโอนีเซียส แอรกซ์ ผู้ซึ่งแยกคำเป็น 8 ชนิด ได้แก่ noun, verb, participle, conjunction, preposition, article, pronoun, adverb และถือได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่จำแนกชนิดของคำได้ใกล้เคียงกับที่ใช้ในปัจจุบันและแนวคิดของแอรกซ์เป็นพื้นฐานของการจำแนกชนิดของคำในไวยากรณ์สมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการจำแนกชนิดของคำในภาษาอื่นโดยโรเปียน ในบทที่ 2)

หากเราพิจารณาไวยากรณ์ในภาษาอื่นโดยโรเปียน ปัญหาเรื่องชนิดของคำจะไม่ปรากฏ เพราะภาษาตระกูลนี้มีวิภัติปัจจัย ซึ่งแสดงรูปบ่งชี้ชัดเจนว่าคำใดเป็นคำชนิดใด เช่นคำนามจะมีรูปบ่งชี้ที่ทำให้เราระบุได้ว่าคำใดเป็นคำนาม คำกริยาเมื่อปรากฏในประโยคจะมีวิภัติปัจจัยที่ระบุลักษณะ ทำให้เราทราบได้ว่าคำนั้นเป็นกริยา การแยกชนิดของคำที่อาศัยรูปบ่งชี้ที่ชัดเจนจึงมีความตายตัวและไม่มีความขัดแย้งกัน นอกจากนั้น ตำราไวยากรณ์ภาษาอื่นโดยโรเปียนมีความเก่าแก่เนื่องจากพัฒนามาเป็นเวลานานนับพันปี กฎไวยากรณ์ รวมทั้งการจำแนกชนิดของคำได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี อีกทั้งยังมีลักษณะไม่ขัดกับธรรมชาติของภาษา จึงเป็นที่ยอมรับของผู้พูดภาษาต่างๆ เหล่านี้ทั้งหมด แม้นักภาษาศาสตร์รุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับภาษาตระกูลนี้ในปัจจุบันก็ไม่เคยคิดที่จะแบ่งชนิดของคำใหม่

ในทางตรงข้าม ในภาษาตระกูลอื่นๆ นอกเหนือจากอินโดยูโรเปียน เช่น ตระกูลออสโตรนีเซียน ตระกูลจีน-ทิเบต และตระกูลไท-กะได การแบ่งชนิดของคำมักมีปัญหามาก ตำราไวยากรณ์ของภาษาตระกูลเหล่านี้มักเขียนโดยคนตะวันตกที่พูดภาษาอินโดยูโรเปียนและใช้ไวยากรณ์ภาษาละตินหรือภาษาตะวันตกอื่นๆ เป็นแม่แบบ เท่ากับเป็นการนำเอารูปแบบของภาษาตะวันตกมาครอบงำภาษาตะวันออกรวมทั้งภาษาไทยด้วย จึงขัดกับธรรมชาติของภาษาที่ไม่มีวิภัติปัจจัย เช่นในการวิเคราะห์ชนิดของคำ มีการแยกกริยาและคุณศัพท์เป็นคำคนละชนิด ทั้งๆ ที่ในภาษาเหล่านี้ คำทั้งสองประเภทอาจเป็นคำชนิดเดียวกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีนักภาษาศาสตร์จำนวนหนึ่งที่พยายามแบ่งชนิดของคำในภาษาตระกูลอื่นรวมทั้งภาษาไทยด้วยโดยไม่สนใจชนิดของคำในภาษาอินโดยูโรเปียน แต่พิจารณาลักษณะเฉพาะของภาษาเหล่านั้นเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่น่าจะดีกว่าการวิเคราะห์โดยตามอย่างภาษาตะวันตกทุกประการ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของนักภาษาศาสตร์เหล่านั้นยังมีข้อโหว่และความขัดแย้งกันเนื่องจากใช้เกณฑ์ต่างกัน ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนที่สำคัญคือการใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นอัตวิสัยและลื่นไหล

ไปมา ก่อให้เกิดความไม่สม่ำเสมอและไม่คงที่ จึงทำให้เกิดข้อถกเถียง อีกทั้งการวิเคราะห์ที่แล้
มายังขาดหลักฐานที่น่าเชื่อถือและมีได้มีรากฐานมาจากข้อมูลของการใช้ภาษาจริง ๆ ผลที่ได้จึงเป็น
เพียงสมมุติฐานที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์

นอกจากนั้น ชนิดของคำเป็นเรื่องที่คนไทยส่วนใหญ่มองข้าม หรือไม่ก็เห็นว่าไม่ใช่เรื่อง
สำคัญในการสอนหรือเรียนภาษา เพราะถือว่าคนเราสามารถรู้ภาษาได้ดีโดยไม่ต้องรู้ว่าคำใดเป็น
คำชนิดใด ปัญหาความขัดแย้งและลักลั่นในการจำแนกชนิดของคำดังกล่าวจึงไม่ได้ส่งผลให้เกิด
ความสนใจหรือแก้ไข ผลที่ตามมาคือ ในปัจจุบัน ภาษาไทยยังไม่มีเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือเรื่องการ
จำแนกชนิดของคำ ทำให้ขาดแหล่งอ้างอิงพื้นฐานที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์วากยสัมพันธ์ในระดับ
ที่สูงขึ้นไป อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาในการนำเรื่องชนิดของคำไปใช้ในด้านอื่นๆอีกด้วย เช่นการทำ
พจนานุกรม การแปลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ และการเรียนการสอนภาษาไทย ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัย
จึงมีความประสงค์ที่จะวิเคราะห์ภาษาไทยเพื่อจำแนกชนิดของคำในภาษาไทยโดยใช้หลักทางวากย
สัมพันธ์และอาศัยฐานข้อมูลการใช้ภาษาจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความยาวประมาณสองล้านคำ

ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีวากยสัมพันธ์ที่คิดว่าจะมีจุดอ่อนน้อยที่สุดในการระบุ
ชนิดของคำ ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีไวยากรณ์พึ่งพาแบบคัพทการก (Lexicase Dependency Grammar)¹
ทฤษฎีนี้มีข้อสมมุติเบื้องต้นว่าคำทุกคำในภาษาเมื่อนำมาใช้ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่นคำว่า “จะ” ต้อง
ปรากฏกับคำกริยาเสมอ เช่น “จะพูด” “จะไป” ฯลฯ หรือกล่าวได้ว่าคำว่า “จะ” กับคำกริยาพึ่งพา
อาศัยกัน เป็นต้น นอกจากนั้น คำแต่ละคำไม่ได้มีแต่ความหมายด้านศัพท์เท่านั้น แต่จะมีลักษณะด้าน
บริบท (contextual feature) แฝงอยู่ในตัวคำนั้นๆด้วยเสมอ เช่นคำว่า “จับ” มิได้มีความหมายว่า
‘ยึดไว้ด้วยมือ’ เท่านั้น แต่จะมีลักษณะแฝงไว้ด้วยว่า “คำนี้จะต้องปรากฏกับคำนาม 2 คำ อยู่หน้า 1
คำ และอยู่หลัง 1 คำ” เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้พูดภาษาใช้คำนี้ได้อย่างถูกไวยากรณ์ ดังนั้น โดยยึดพื้น
ฐานของทฤษฎีไวยากรณ์ดังกล่าว เกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้จึงเป็นเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่เกณฑ์ การ
ปรากฏร่วม (co-occurrence) หรือ การกระจายคำ (word distribution) กล่าวคือในการตัดสินใจว่า
คำใดเป็นชนิดใด จะพิจารณาจากการที่คำนั้นสามารถหรือไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำใด หรือต้อง
ปรากฏในตำแหน่งใดในประโยค เช่น คำกริยา คือคำที่สามารถปรากฏหลังคำว่า “ไม่” ได้ คำนาม
จะต้องปรากฏกับคำกริยา หรืออยู่ในตำแหน่งประธานของประโยคได้ ดังนี้ เป็นต้น

ส่วนขั้นตอนการวิจัยนั้น เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชนิดของคำทั้งใน
ภาษาไทย และภาษาอื่นๆทั้งที่อยู่ในรูปของตำราไวยากรณ์ หนังสือหลักภาษา ตลอดจนหนังสือและ
บทความที่เสนอแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลสรุปที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมคือการ
จำแนกชนิดของคำในภาษาไทยและภาษาในเอเชียมีความลักลั่น ขัดแย้ง และยังไม่มีแนวใดที่เป็นที่
น่าเชื่อถือเลย (ดูรายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรมและข้อสรุปในบทที่ 2)

ขั้นตอนที่ 2 หลังจากทบทวนวรรณกรรมคือการกำหนดลักษณะข้อมูลที่ต้องการ เพื่อให้ได้
ตัวอย่างการใช้ภาษาไทยที่ครอบคลุมสถานการณ์หลายแบบ ซึ่งรวมทั้งหมดจะมีความยาวประมาณ

¹ ทฤษฎีนี้ริเริ่มโดย สแตนลีย์ สตารอสตา (Stanley Starosta) เดิมเป็นที่รู้จักในนาม Lexicase Grammatical Theory (Starosta 1988)

สองล้านคำ ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลภาษาประเภทต่าง ๆ โดยถ่ายโอนแฟ้มที่มีการใช้ภาษาที่ต้องการจากเว็บไซต์ต่าง ๆ จากการพิมพ์ข้อความสิ่งตีพิมพ์ที่มีอยู่เข้าคอมพิวเตอร์ และจากการอัดเสียงและถอดเทปบทสนทนาแบบกึ่งทางการและเป็นกันเอง ข้อมูลทั้งหมดประกอบด้วยการใช้ภาษาประเภทต่าง ๆ ดังนี้

บทความหรือตำราวิชาการ ความยาวประมาณ	200,000 คำ
บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ความยาวประมาณ	150,000 คำ
รายงานข่าวประเภทต่าง ๆ ความยาวประมาณ	300,000 คำ
สารคดีในนิตยสาร และหนังสือพิมพ์ ความยาวประมาณ	400,000 คำ
นวนิยายและเรื่องสั้น ความยาวประมาณ	400,000 คำ
คำบรรยาย และปาฐกถา ความยาวประมาณ	100,000 คำ
บทสนทนางึ่งทางการและเป็นกันเอง ความยาวประมาณ	150,000 คำ
ข้อมูลรวมหลายประเภทจากศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และ	
คอมพิวเตอร์แห่งชาติ ความยาวประมาณ	300,000 คำ
รวมความยาวของข้อมูลประมาณ	2,000,000 คำ

เมื่อได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อสร้างสมมติฐานกำหนดลักษณะของคำแต่ละชนิด เช่น คำนามจะต้องปรากฏหน้าคำกริยาได้ คำกริยาจะต้องปรากฏหลังคำว่า “ไม่” ได้ พบพบปรากฏกับคำว่า “ไม่” ไม่ได้ และต้องอยู่หน้านามได้ เป็นต้น ในการวิเคราะห์เบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยพบคำที่มีปัญหาจำนวนหนึ่ง คือคำที่มีความถี่สูงในการปรากฏ แต่มีความขัดแย้งกันในการระบุว่าเป็นคำชนิดในหนังสืออ้างอิงทางไวยากรณ์ไทย เช่นพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานระบุว่าเป็นคำชนิดหนึ่ง พระยาอุปทิศศิลปสารระบุว่าเป็นอีกชนิดหนึ่ง และวิจิตรน ภาณุพงศ์ระบุว่าเป็นอีกชนิดหนึ่ง เป็นต้น คำดังกล่าวนี้มักเป็นคำไวยากรณ์ เช่นคำว่า “ที่” “เพ็ง” ซึ่งมีความไม่ชัดเจนนักและมีการปรากฏในหลายบริบทยากแก่การระบุชนิดของคำ คำดังกล่าวมี 153 คำ เพื่อให้เห็นการปรากฏของคำเหล่านี้อย่างชัดเจนในบริบททั้งหมดในข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรม Word Concordance ดึงประโยคทั้งหมดที่มีคำเหล่านั้นอยู่ออกมาอย่างเป็นระเบียบ ทำให้สามารถวิเคราะห์ในระดับต่อไปได้ คำ 153 คำที่ทำ concordance มีดังนี้

ก็	กลับ	กลาง	กว่า	กำลัง	ก่อน	กอบ	กะ	กับ	กัน	การ
ก็	เกิด	เกิน	เกี่ยว	เกือบ	แก่	ข้าง	ข้าม	ขึ้น	เข้า	คง
คือ	คน	ความ	ควร	ค่อย	เคย	แค่	ใคร	จง	จะ	จัก
จึง	จาก	จึง	จู่	จะนั้น	จะนี้	จุ	เฉพาะ	โฉน	เช่น	ใช้
ซ้ำ	ซึ่ง	เซด	ถ้วน	ด้วย	ตะ	ด้าน	ดัง	ตุจ	เดิม	แต่
เดียว	เดียว	โดน	โดย	ใด	ได้	ได้แก่	ต่อ	ต้อง	ตัว	ต่าง
ตาม	ติด	เต็ม	แต่	ได้	ถ้า	ถึง	ถูก	เถอะ	เถิด	ทว่า
ทั้ง	ทัน	ที่	ทุก	เท่า	เที่ยง	แทน	ทาง	นอก	นะ	นัก
นั่น	นั่น	นำ	นี้	นี้	แน่	แนะ	ใน	เนื่อง	บน	บาง
บ้าง	ประจำ	เป็น	ประเดี๋ย		ประมาณ		ประหนึ่ง		ปัจจุบัน	
เปล่า	ไป	ผ่าน	พร้อม	พลง	เพื่อ	เพราะ	เพียง	พอ	พึง	พึง
เพ็ง	ภาย	มัก	มี	ไม่	ยัง	ยิ่ง	รอด	ร้าย	เร็ว	ไร

เล่า สะ ลู ลู่ แล้ว ว่า เวลา ไว้ สุด สำหรับ ลู่
 เสมอ หน้า ให้ ใส่ หรือ หลัง หาก อยู่ อย่าง เอา อีก
 อัน อาจ

จาก concordance ของคำเหล่านี้ผู้วิจัยได้เห็นการใช้คำดังกล่าวในทุกบริบทเท่าที่มีในข้อมูล ผู้วิจัยจึงสามารถระบุได้ว่าคำเหล่านี้เป็นคำชนิดใด และยังพบปรากฏการณ์การกลายเป็นคำ ไวยากรณ์ (grammaticalization) ในภาษาไทยด้วย (ดูบทที่ 3) คำต่างๆเหล่านี้ปรากฏบ่อยครั้งและ มีความสัมพันธ์กับคำต่างๆในประโยค จึงทำให้สามารถวิเคราะห์คำอื่นๆต่อไปได้ คำที่สำคัญที่สุดในประโยค เปรียบเสมือนหัวใจของประโยคคือคำกริยา ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์คำกริยาเสียก่อน โดยดึงคำกริยาที่พบในข้อมูลออกมาพร้อมประโยคตัวอย่างที่มีคำกริยานั้นๆอยู่ แล้วใช้โปรแกรม Microsoft Excel จัดระเบียบคำกริยาเหล่านั้น โดยเรียงตามตัวอักษรและเรียงตามรูปแบบการ ปรากฏกับคำอื่นๆ ซึ่งในที่สุดทำให้สามารถสรุปรูปแบบกริยาในภาษาไทยได้ (ดูบทที่ 4) หลังจากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์คำชนิดอื่นๆด้วยกระบวนการเดียวกัน (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 3)

ผลการวิเคราะห์ ทำให้ได้รายการคำจำนวน 7836 คำ เรียงตามตัวอักษร (ก-ฮ) พร้อมการ ระบุชนิดของคำ (ดูภาคผนวก 1) และรายการคำกริยา พร้อมรูปแบบ และประโยคตัวอย่าง (ดูภาค ผนวก 2)

ผลการวิจัยโครงการนี้ช่วยสร้างพื้นฐานของไวยากรณ์ไทย โดยนำไปสู่การเขียนตำรา ไวยากรณ์ไทย และการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในภาษาที่ลึกซึ้งต่อไป นอกจากนั้นยังสามารถประยุกต์ ใช้ในการประมวลผลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ และในการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างประเทศอีกด้วย

อนึ่ง ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้พบปัญหาทางวากยสัมพันธ์ที่น่าสนใจ และมีความสำคัญ ในแง่ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำปัญหามาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ เผยแพร่ในวารสารต่างประเทศและในประเทศดังนี้

1. The Syntactic and Semantic Features of /nii/ 'this' and /nan/ 'that' in Sukhothai Thai. *Journal of Language and Linguistics*, Vol. 17, No. 2 (1999) (ดูบทความในรายงาน ความก้าวหน้าครั้งที่ 2)
2. What Part of Speech is /nii/ 'this' in Thai? *Oceanic Linguistics Special Publication No. 29* (2000). (ดูบทความในรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2)
3. Typology and Universality of Languages without the Adjectival Category: A Dilemma in Labeling the So-called Adjectives in Thai. Submitted to be published in *Linguistic Typology*. (ดูบทความในภาคผนวก 3)
4. The Syntactic Distribution and Communicative Function of /kh/ Polite Particles in Thai. Submitted to be published in *Journal of Pragmatics*. (ดูบทความในภาคผนวก 3)
5. From Nouns to Prepositions: A Grammaticalization Process in Thai. กำลังเขียนเพื่อไป เสนอในการประชุมนานาชาติ International Symposium on "Parts of Speech in and across Languages" วันที่ 17-19 สิงหาคม 2543 ณ University of Helsinki กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ (ดูบทคัดย่อในภาคผนวก 3)

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลายรูปแบบเพื่อจะได้ทราบว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรื่องชนิดของคำได้มีผู้วิเคราะห์ จำแนก หรือกล่าวถึงไว้อย่างไรบ้าง ทั้งในด้านทฤษฎี และในด้านปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาหรือความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ชนิดของคำในภาษาไทยต่อไป ในการเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมข้างล่างนี้ ผู้วิจัยจะเรียงลำดับตามหัวข้อ 4 หัวข้อคือ (1) หลักเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของคำในทฤษฎีไวยากรณ์ต่างๆ (2) ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องชนิดของคำในปัจจุบัน (3) การจำแนกชนิดของคำในภาษาต่างๆ (4) การจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย

2.1 หลักเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของคำในทฤษฎีไวยากรณ์ต่าง ๆ

ผู้วิจัยได้พิจารณาทฤษฎีไวยากรณ์ต่างๆ เพื่อดูว่าแต่ละทฤษฎีมีหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการจำแนกชนิดของคำอย่างไร พบว่าไม่ใช่ทุกทฤษฎีไวยากรณ์ที่ให้ความสนใจกับเรื่องชนิดของคำ บางทฤษฎีไม่กล่าวถึงเรื่องชนิดของคำเลย ถึงแม้ว่าในการแสดงโครงสร้างประโยคด้วยกฎโครงสร้างวลี หรือแผนภูมิต้นไม้จะมีการระบุคำว่าเป็น N (noun), V (verb), Adv (adverb), ฯลฯ ก็ตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทฤษฎีเหล่านี้วิเคราะห์เฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่ดูเหมือนจะไม่มีปัญหาเรื่องชนิดของคำ ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษทุกเล่มดูเหมือนจะมีการระบุชนิดของคำที่สอดคล้องกันและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาโครงสร้างของภาษาอังกฤษจึงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องชนิดของคำ นอกจากนั้น ทฤษฎีเหล่านี้ยังมุ่งความสนใจไปที่การอธิบายโครงสร้างว่าทำไมจึงถูกไวยากรณ์หรือผิดไวยากรณ์ มากกว่าการแสดงโครงสร้างเท่านั้น บางทฤษฎีอาศัยความหมายและตรรกวิทยาในการอธิบายไวยากรณ์ของภาษามากกว่าโครงสร้าง จึงไม่สนใจเรื่องชนิดของคำ ซึ่งมักจะเกี่ยวกับมิติของโครงสร้างมากที่สุดตามความเข้าใจของคนทั่วไป

ทฤษฎีไวยากรณ์ที่ไม่สนใจเรื่องชนิดของคำได้แก่ ทฤษฎีไวยากรณ์ปริวรรตเพิ่มพูน (Transformational Generative Grammar) ของโนม ชอมสกี (Chomsky 1957, 1965) ทฤษฎีไวยากรณ์การก (Case Grammar) ของชาร์ลส์ ฟิลล์มอร์ (Fillmore 1968) ทฤษฎีไวยากรณ์ช่วงชั้น (Stratificational Grammar) ของซิดนีย์ แลมป์ (Lamb 1966) ทฤษฎีไวยากรณ์สากล (Universal Grammar) ของริชาร์ด มอนตาเกว (Montague 1970) ทฤษฎีไวยากรณ์สัมพันธ์ (Relational Grammar) ของเดวิด เพิร์ลมัตเตอร์ (Perlmutter 1983) และในการประมวลผลภาษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ก็มีเพียงการระบุชนิดของคำในกระบวนการ แต่ไม่มีการกล่าวถึงการจำแนก (Gazdar & Mellish 1989)

สำหรับทฤษฎีไวยากรณ์ที่กล่าวถึงเรื่องชนิดของคำนั้น ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ต่างกัน ทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิม (Traditional Grammar) และทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง (Structural Grammar) ให้ความสำคัญกับเรื่องชนิดของคำมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทฤษฎีเหล่านี้อยู่ในช่วงเริ่ม

ต้นของภาษาศาสตร์ จึงต้องวิเคราะห์ และสร้างหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องพื้นฐานในภาษา เช่นเรื่องชนิดของคำ เป็นที่สังเกตว่าทฤษฎีไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้างให้ความสนใจแก่เรื่องชนิดของคำน้อยมาก แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเรื่องนี้ไม่มีปัญหาอีกต่อไป โดยเฉพาะในภาษาอื่นๆที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ทฤษฎีไวยากรณ์ต่างๆที่กล่าวถึงชนิดของคำมีดังนี้

ทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิม (Traditional Grammar)

ทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิมเริ่มตั้งแต่สมัยกรีก ในสมัยเพลโต ยังไม่มีเกณฑ์แน่นอนในการจำแนกชนิดของคำ เพลโตใช้คำว่า *onoma* เพื่อหมายถึง "the name of one who performs an action" และคำว่า *rhema* หมายถึง "the name of an action" เราจึงอาจสรุปได้ว่าในสมัยนั้น ชนิดของคำมี 2 ชนิดคือ noun และ verb ตามลำดับ สมัยต่อมาอริสโตเติลใช้คำ 2 คำเช่นเดียวกับเพลโตเพื่อหมายถึง noun และ verb แต่เขาเพิ่มคำว่า *syndesmoi* เพื่อใช้เรียกคำอื่นๆที่ไม่ใช่ *onoma* และ *rhema* คำว่า *syndesmoi* มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า conjunction ซึ่งอันที่จริงไม่ตรงกับความหมายของคำกรีกนัก¹

นักภาษาศาสตร์กรีกที่ถือกันว่าเป็นคนแรกที่จำแนกชนิดของคำได้ละเอียดและเป็นระบบ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นพื้นฐานสำคัญของเรื่องนี้ในสมัยต่อมา คือ ไดโอนีเซียส แธรกซ์ (Dionysius Thrax) เขาจำแนกคำออกเป็น 8 ชนิด ได้แก่ noun, verb, participle, conjunction, preposition, article, pronoun, และ adverb เป็นที่สังเกตได้ว่า adjective ถูกรวมไว้กับ noun

ในสมัยโรมัน ตำราไวยากรณ์ภาษาละตินมาตรฐานเขียนโดย มาร์คุส วาร์โร (Marcus Varro) ในศตวรรษที่หนึ่ง จำแนกชนิดของคำโดยใช้เกณฑ์วิภัตติปัจจัยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ noun, verb, participle, และ adverb ดังจะเห็นได้จากคำจำกัดความว่า Nouns are those with case inflections. Verbs are those with tense inflections. Participles are those with case and tense inflections. Adverbs are those with neither. (Robin 1990: 58-59) ในเมื่อ adjective มีการลงวิภัตติปัจจัย case เหมือน noun ดังนั้นจึงถูกรวมไว้ในประเภท noun

ในสมัยต่อมาราวศตวรรษที่ 6 พริสเซียน (Priscian) เขียนหนังสือถึง 18 เล่มเรื่องชนิดของคำในภาษาละติน² เขาจำแนกคำเป็น 8 ชนิดโดยใช้เกณฑ์วิภัตติปัจจัยเช่นเดียวกับวาร์โร ได้แก่ noun, verb, participle, pronoun, adverb, preposition, interjection, และ conjunction เมื่อเทียบกับชนิดของคำในสมัยกรีกของไดโอนีเซียส จะสังเกตได้ว่า article หายไป และเพิ่ม interjection เข้ามา (Robin 1990: 39, 66)

นักภาษาศาสตร์ภาษาละตินต่อมา คือ โทมัส ออฟ เออร์เฟิร์ต (Thomas of Erfurt) จำแนกคำเป็น 8 ชนิด เช่นเดียวกับพริสเซียน แต่มีการจำแนก noun เป็น 2 ประเภท คือ "นามแท้" กับ "นามคุณศัพท์" (nomen substantivum และ nomen adjectivum) กล่าวกันว่าแนวทางการจำแนกชนิดของคำในสมัยนี้ใช้แพร่หลายในไวยากรณ์ภาษายุโรปเป็นเวลานาน (Robin 1990: 89-90)

¹ ข้อมูลจาก Hemdon (1970:8)

² ข้อมูลจาก Hemdon (1970: 9)

การจำแนก adjective ให้เป็นชนิดของคำโดยเอกเทศเริ่มเมื่อใด ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน แต่ในตำราไวยากรณ์อังกฤษเขียนโดย เฮนรี สวีท ในปลายศตวรรษที่ 19 (Sweet 1891) ซึ่งเป็นตำราที่เป็นรากฐานสำคัญเล่มหนึ่งของไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในสมัยต่อมา พบว่ามีการจำแนก adjective เป็นชนิดของคำต่างหากแล้ว เฮนรี สวีท กล่าวถึงชนิดของคำภายใต้หัวข้อ *Accidence* ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า *morphology* ในปัจจุบัน³ เขาจำแนกคำเป็น 6 ชนิดใหญ่โดยใช้เกณฑ์วิภัติปัจจัย ได้แก่ noun, pronoun, adjective, numeral, verb และ particle ชนิดหลังคือ particle นี้ สวีทจำแนกต่อไปอีกได้แก่ adverb, conjunction, preposition และ interjection (Sweet 1891: 301-444) ถ้าไม่คำนึงถึงชนิดเล็กหรือใหญ่สรุปได้ว่าสวีทจำแนกคำเป็น 9 ชนิด คือ noun, pronoun, adjective, numeral, verb, adverb, conjunction, preposition, และ interjection เหมือนกับที่จำแนกกันทั่วไปในไวยากรณ์ส่วนใหญ่ ยกเว้นแต่ numeral เท่านั้นที่ส่วนใหญ่ในปัจจุบันรวมไว้กับ adjective

ตำราไวยากรณ์ดั้งเดิมภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ จำแนกชนิดของคำโดยใช้เกณฑ์ความหมาย และหน้าที่ เช่นกล่าวไว้ว่า "A noun is typically defined as the name of a person, place, or thing." "A verb is a word that expresses action or a state of being." ดังนั้นการใช้เกณฑ์ความหมาย ที่ใช้เกณฑ์หน้าที่ เช่น "An adjective is defined as a word that modifies a noun." "A preposition is a word that is used to show a relationship between a noun or pronoun and some other word in a sentence." ที่ใช้ทั้งสองเกณฑ์ก็มีเช่น "An interjection is a word or exclamatory sound that has no grammatical relationship to other words in a sentence." (Herndon 1970: 53-58)

ทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง (Structural Grammar)

ในบรรดานักภาษาศาสตร์โครงสร้าง ผู้ที่ให้ความสนใจเรื่องชนิดของคำอย่างจริงจังมากที่สุดคือชาร์ลส์ ซี ฟรีส (Charles C. Fries) ในหนังสือของเขาเรื่อง *The Structure of English* (Fries 1952) ฟรีสอุทิศ 3 บทให้กับเรื่องชนิดของคำ เขาใช้เกณฑ์เครื่องหมายที่บ่งบอกความหมายทางโครงสร้าง (devices that signal structural meaning) จำแนกชนิดของคำ ฟรีสวิจารณ์ไวยากรณ์ดั้งเดิมที่ไม่มีเกณฑ์สม่ำเสมอในการจำแนกชนิดของคำ ซึ่งก่อให้เกิดความคลุมเครือและไม่แน่นอนในการระบุว่าคำใดเป็นคำชนิดใด ฟรีสจำแนกคำเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือคำที่เป็น class สำคัญ และ function words ฟรีสไม่ใช่อีกที่นักภาษาศาสตร์ใช้เรียกชนิดของคำมาแต่ดั้งเดิมเลย เช่น noun, verb, adjective, adverb ฯลฯ แต่เรียกว่า Class 1, Class 2, Class 3, Class 4 ตามลำดับ ฟรีสให้คำจำกัดความคำชนิดต่างๆ ว่าเป็นคำที่สามารถปรากฏในกรอบประโยคที่มีเครื่องหมายแสดงความหมายทางโครงสร้าง เช่น noun, verb, adjective และ adverb จะสามารถปรากฏในกรอบดังนี้ตามลำดับ

Class 1: The __1__ was good. หรือ __1__ were good.

³ คำว่า *accidence* ปัจจุบันไม่ใช้ในตำราภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยคิดว่า ตรงกับคำว่า "วจีวิภาค" ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

- Class 2: The meal __2__ good.
 Class 3: The meal was __3__.
 Class 4: The man went __4__.

คำที่เติมในกรอบดังกล่าวไม่ได้ฟรีชถือเป็น function words ทั้งหมด เขาไม่เรียกชื่อคำดังกล่าวแต่เรียกเป็น Group ได้แก่ Group A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K หมายถึง determiner, modal auxiliary, negative word, quantifier, coordinate conjunction, subordinate conjunction, interjection, "yes/no", "look/say/listen", "please", "let us", respectively (Fries 1952: 87-109)

นักภาษาศาสตร์โครงสร้างอีกท่านที่ได้ชื่อว่าจัดระเบียบชนิดของคำได้ชัดเจนมากคือ เนลสัน แฟรนซิส (W. Nelson Francis) เช่นเดียวกับฟรีช เขาใช้เกณฑ์ความหมายทางโครงสร้างในการจำแนกชนิดของคำ แต่แฟรนซิสยังคงใช้ชื่อเรียกที่ใช้กันมาแต่ดั้งเดิม ได้แก่ noun, verb, adjective และ adverb ส่วนคำชนิดอื่นนอกจากนี้แฟรนซิสรวมเรียกเป็นพวกเดียวกันว่า function words ซึ่งแฟรนซิสใช้เป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของ structural meaning แฟรนซิสให้คำจำกัดความของคำประเภทใหญ่ชัดเจนมากดังจะขอยกสรุปเกี่ยวกับ noun และ verb มาเป็นตัวอย่างข้างล่างนี้

- NOUNS:
1. Nouns are a class of lexical words marked by their appearance following certain noun-determining function words, such as *the, my, some, two*; by their use of two inflections, {-es} and {-s}; by certain derivational suffixes; by their appearance in certain positions; and occasionally by certain superfixes of stress.
 2. A small group of nouns, the **pronouns**, consists of *I, we, thou, you, he, she, it, they, who*, with their inflectional variants.
 3. Another small group of nouns, the **function nouns**, includes words like *all* and *none*, which are either identical with or morphemically related to certain of the noun-determiners, but which bear none of the usual distinguishing marks of nouns except ability to occupy the positions characteristic of nouns.
 4. English nouns can be classified in eleven **substitute-groups**, on the basis of the substitutes that may replace them or refer to them. These groups are largely meaning-based, though a few morphemic markers like the suffix {-ess} help to distinguish some of them.
- VERBS:
1. Verbs are a class of lexical words marked by their use of four inflections, {-s}, {-ed1}, {-ed2}, and {-ing}; by their appearance in **verb-phrases** with certain auxiliaries, such as *can, must, is, has, please, about (to), keep (on)*;

by a small group of derivational affixes, such as {en-} and {-ate}; by certain positions relative to clearly marked nouns; and occasionally by the superfix {ʻ}.

2. Most auxiliaries may build complex combinations with other auxiliaries, making possible a very large repertory of verb-phrases.

3. Auxiliaries may appear as function verbs, standing in place of a full verb-phrase, when the full verb has been expressly stated or strongly implied in the immediate linguistic context or the nonlinguistic context.

4. The verb do in its various inflectional and phrasal forms may appear as a substitute for a full verb which has appeared in the immediate linguistic context. It is the only verb-substitute.

5. Separable verbs, made up of a full verb followed by an adverb-like form, may appear with their two parts together or separated by intervening words.

(Francis 1958: 251-268)

ทฤษฎีไวยากรณ์แทกมีมิกส์ (Tagmemics)

ทฤษฎีไวยากรณ์แทกมีมิกส์ของเคนเนธ แอล ไพค์ (Pike 1967) ถือว่าชนิดของคำเป็นสิ่งสำคัญเพราะในการวิเคราะห์ประโยค ผู้วิเคราะห์จะต้องระบุชนิดของคำในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของแทกมีม (tagmeme) ระดับคำ แทกมีมประกอบด้วย slot และ filler slot คือการระบุหน้าที่ เช่น subject ส่วน filler เป็นการระบุชนิดของคำ เช่น noun ทฤษฎีนี้ใช้เกณฑ์จำกัดปัจจัยในการจำแนกชนิดของคำ เช่นให้คำจำกัดความดังนี้

Nouns are words not inflected for tense but inflected for number and case (e.g. plural, possessive). Verbs are words inflected for tense. Adjectives are words inflected for comparison. Pronouns are subclass of nouns. Auxiliaries are subclass of verbs. (Cook 1969: 121-122) นอกจากนั้นแทกมีมิกส์ยังมีคำชนิดอื่นอีกได้แก่ determiner, connector, และ adverb

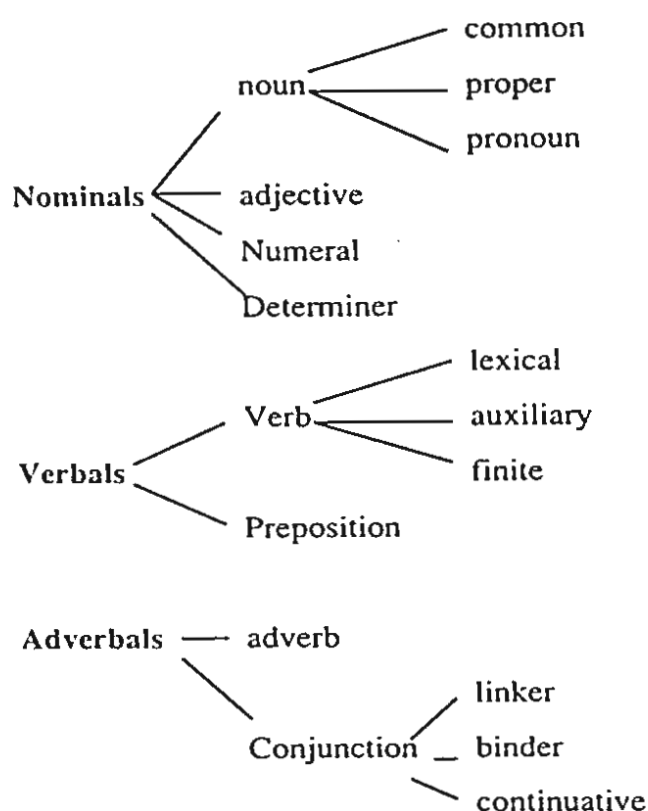
สมทรง บุรุษพัฒน์ (2536) ใช้ทฤษฎีแทกมีมิกส์ในการอธิบายวากยสัมพันธ์โดยทั่วไป และยกตัวอย่างภาษาในเอเชียประกอบ เขาแบ่งชนิดของคำละเอียดมาก ได้ 18 ชนิด คือ นาม สรรพนาม คำบ่งชี้ คุณศัพท์ คำแสดงจำนวนนับ ลักษณะนาม คำแสดงความเป็นเจ้าของ บุพบท สันธาน คำช่วยกริยา กริยา กริยาวิเศษณ์ คำเน้น (intensifier) คำเสริมสร้อย (expressive) คำแสดงคำถาม คำอนุภาค คำอุทาน และ คำไวยากรณ์อิสระ (clitic)

ทฤษฎีไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ (Systemic-Functional Grammar)

ไมเคิล ฮัลลiday เจ้าของทฤษฎีไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ จำแนกคำเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ Nominals, Verbals และ Adverbals เขาไม่ได้แสดงเกณฑ์ในการจำแนกชัดเจนนัก แต่เป็นที่เข้าใจ

ว่าคงเป็นเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางหน้าที่ในไวยากรณ์ คำกลุ่ม nominals ประกอบด้วยคำชนิดต่างๆ ได้แก่ noun, adjective, numeral, determiner กลุ่ม verbals ประกอบด้วย verb, และ preposition สำหรับ verb จำแนกเป็น lexical verb, auxiliary verb, และ finite verb ส่วนกลุ่ม adverbals ประกอบด้วย adverb, และ conjunction ซึ่งจำแนกย่อยเป็น linker, binder, continuative ดังเสนอเป็นแผนภูมิข้างล่างนี้

Parts of Speech in Systemic-Functional Grammar

(Halliday 1994: 214)

ทฤษฎีไวยากรณ์ศัพท์การก (Lexicase Grammar)

สแตนลีย์ สตารอสตา (Stanley Starosta) ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีไวยากรณ์ศัพท์การก หรือ ไวยากรณ์พึ่งพาแบบศัพท์การก (Lexicase Grammar หรือ Lexicase Dependency Grammar) กล่าวว่าชนิดของคำเป็นเรื่องสากล เขากล่าวว่า "No language may contain a word class which is not identical with, or a subclass of, one of the following eight classes: V (verb), N (noun), Adj (Adjective), Det (Determiner), Adv (Adverb), P (Preposition or Postposition), Cnjc (Conjunction), or Sprt (Sentence particle), though not every language necessarily utilizes all eight classes." (Starosta 1994:1) เขาใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่ การกระจาย และการปรากฏร่วมกับคำอื่นของคำ ในทฤษฎีนี้คำหนึ่งคำจะเป็นสมาชิกของชนิดของคำได้เพียงหนึ่งชนิดเท่า

นั้น ดังนั้นถ้าเราพบคำเช่นคำว่า *ให้* ในประโยคที่ว่า “แม่ให้ของลูก” และ “แม่ซื้อของให้ลูก” ในทฤษฎีนี้จะต้องถือว่า มีคำว่า *ให้* 2 คำ เป็น กริยาคำหนึ่ง อีกคำหนึ่งเป็นบุพบท ซึ่งเพียงแต่มีรูปเหมือนกัน สตารอสตาให้คำจำกัดความคำชนิดต่างๆดังนี้

N: a noun is the lexical head of a noun phrase. Nouns bear case forms and case relations.

V: a verb is the lexical head of an endocentric clause. In languages which allow NP and PP predicates..., verbs differ from predicate Ns and Ps....

Adj: an adjective is the head of an adjective phrase, an endocentric non-predicational attribute of a noun.

Adv: an adverb is the head of an adverb phrase, an endocentric attribute of a verb, adjective, or adverb.

Det: a determiner is the head of a determiner phrase. It is similar to an adjective except that it usually or always occurs at the boundary of an NP and is radically endocentric: it has no attributes of its own at all.

P: a preposition or postposition is the head of a PP. Ps are a class of words characterized by the syntactic property of co-occurring as the lexical head of a binary exocentric construction with a phrase, ... where the co-occurring phrase can be NP, S, or PP. This lexical class thus includes not only traditional prepositions such as English *at*, *with*, etc. (P+NP), but also “complementizers” such as *to* and *that* and “subordinating conjunctions” such as *after*, *while*, *when*, *because*, and *that*, which occur in exocentric construction with verbal rather than nominal co-constituents (P+S; Emonds 1976: 172-3).

(Starosta 1988:51-2)

จากการทบทวนวรรณกรรม อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีไวยากรณ์ศัพท์การกเป็นทฤษฎีสัมัยใหม่ที่ให้ความสนใจเรื่องชนิดของคำมากที่สุด และมีเกณฑ์ที่มีความลื่นไหลน้อยที่สุด นั้นหมายความว่า จะก่อให้เกิดปัญหาในการจำแนกน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีนี้ในการจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้มิได้มุ่งวิเคราะห์ภาษาไทย และยังไม่มีผู้ได้นำมาใช้วิเคราะห์ชนิดของคำในภาษาไทยอย่างเป็นระบบ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เพียงหลักของทฤษฎีนี้เท่านั้น มิได้ตามรายละเอียดทุกประการของทฤษฎี และยังดัดแปลงทฤษฎีด้วยตามการวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลเป็นสำคัญ

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องชนิดของคำในปัจจุบัน

แม้สาขาวิชาภาษาศาสตร์จะมีมานานแล้ว และจากอดีตถึงปัจจุบันก็มีทฤษฎีไวยากรณ์มากมาย แต่ปัญหาพื้นฐานทางไวยากรณ์ คือเรื่องชนิดของคำก็ยังปรากฏอยู่ ดังจะเห็นได้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น และการหยิบยกปัญหาขึ้นอภิปรายในอินเทอร์เน็ต และในหนังสือไวยากรณ์ต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยประมวลได้ดังนี้

- ทฤษฎีไวยากรณ์สมัยใหม่ไม่สนใจเรื่องชนิดของคำ ไม่มีเกณฑ์ให้ผู้วิเคราะห์ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเป็นภาษาไทย ปัญหาของผู้วิเคราะห์จะเริ่มตั้งแต่การระบุชนิดของคำ
- ทฤษฎีที่ใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของคำ อาจดูเป็นสากล และใช้ได้กับทุกภาษาแต่ก่อให้เกิดปัญหาความไม่สม่ำเสมอและขัดแย้งกับโครงสร้างของแต่ละภาษา เช่นความหมายว่า "หิว" ในภาษาอังกฤษแสดงโดยคำ adjective แต่ในภาษาไทย แสดงโดย verb เป็นต้น
- ไวยากรณ์ที่ใช้เกณฑ์อื่นๆ เช่น การกระจายของคำ หน้าที่ของคำ หรือวิภัติปัจจัยในการจำแนกชนิดของคำดูเป็นวัตถวิสัยมากกว่าความหมาย แต่ก็มิได้หมายความว่า จะเป็นสากลเสมอไป เช่น ภาษาบางภาษาอาจไม่มีวิภัติปัจจัย หน้าที่ของคำก็ต้องกำหนดให้ชัดเจนและครอบคลุมภาษาประเภทต่างๆ ให้มากที่สุด
- จำนวนของชนิดของคำ มีปัญหาว่าควรกำหนดตายตัวหรือไม่ หากไม่จำกัดเลย ก็จะมีปัญหาจำแนกประเภทไม่รู้จบ หากจำกัดน้อยเกินไป ก็จะทำให้ต้องแบ่งประเภทย่อยอีก
- ปัญหาของการใช้คำเรียกชนิดของคำเหมือนกัน แต่หมายความคนละอย่าง ทำให้เปรียบเทียบภาษาที่ต่างกันไม่ได้ เช่น verb ในภาษาไทย ไม่ได้หมายความอย่างเดียวกับในภาษาอังกฤษ แต่ครั้งจะเรียกชื่อเป็น Class 1, Class 2 ... อย่างฟริช ก็เกิดความไม่สะดวกในการจำ
- ปัญหาอีกข้อที่ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่คือควรใช้เกณฑ์อะไรในการจำแนกชนิดของคำในภาษาที่ไรวิภัติปัจจัย เช่นภาษาจีน และภาษาไทย
- คำที่อยู่ในกลุ่ม lexical word แต่มีความหมายเหมือน function word ควรจัดประเภทอย่างไร มีผู้เสนอว่าควรเรียกคำเหล่านั้นว่า semi-lexical word เช่น คำว่า one เป็น semi-lexical noun คำว่า many, few เป็น semi-lexical adjective เป็นต้น
- นักภาษาศาสตร์ควรจัดการอย่างไรกับคำที่อยู่ในหมวดคำหนึ่ง แต่ไปปรากฏในตำแหน่งของอีกหมวดหนึ่ง เช่น คำว่า poor ใน the poor คำนี้ควรเป็น adjective หรือ noun ถ้าเป็น noun ทำไมไม่เปลี่ยนรูปเหมือน noun อื่นๆ ในอินเทอร์เน็ตเร็วๆ นี้ก็มีการถกเถียงกันถึงแนวโน้มการใช้ adjective เป็น verb ในภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า quiet ใน The teacher failed to quiet the children. คำว่า empty ใน Empty the trash can, please. คำถามคือคำว่า quiet, empty ใน 2 ประโยคนี้ เป็น verb แต่ทำไมไม่มี prefix หรือ suffix เหมือน verb อื่นที่มาจาก adjective เช่น enlarge, industrialize มีผู้เสนอว่า เราควรเรียกกระบวนการนี้ว่า zero derivation ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหานี้ น่าสนใจมาก เพราะตรงกับปัญหาที่ถามอยู่ขณะดำเนินการวิจัยเรื่องนี้

2.3 การจำแนกชนิดของคำในภาษาต่าง ๆ

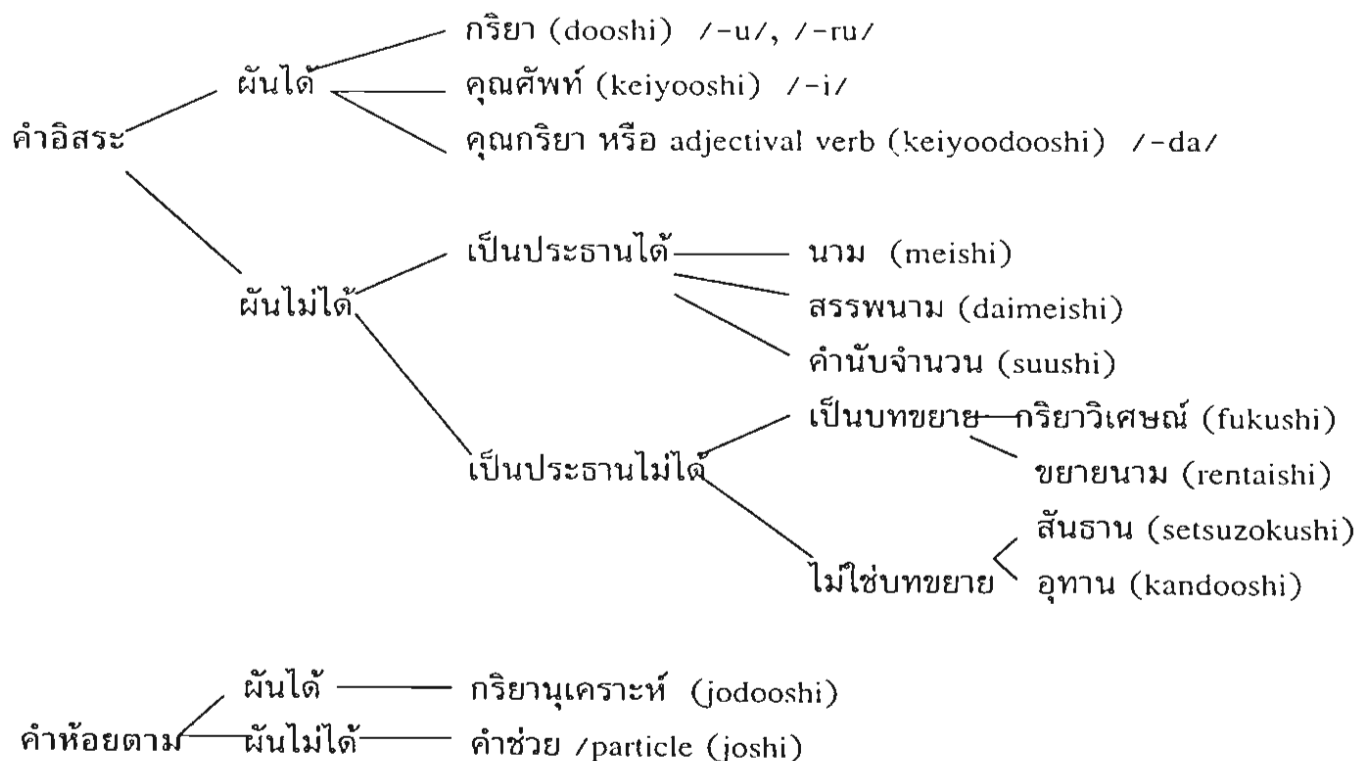
จากการศึกษาดำรงไวยากรณ์ภาษาต่างๆ เพื่อหาคำตอบว่าในภาษาเหล่านั้นมีการจำแนกชนิดของคำอย่างไร และมีประเภทอะไรบ้าง ผู้วิจัยพบว่าในภาษาอินโดยูโรเปียนไม่มีความแตกต่างกันนัก ส่วนใหญ่จะจำแนกคำเป็น 8 ชนิดตามไวยากรณ์ดั้งเดิม ได้แก่ noun, pronoun, adjective, verb, adverb, preposition, conjunction, interjection และแต่ละชนิดดูเหมือนจะไม่มีปัญหาในการจำแนก

เนื่องจากการลงวิภัตติปัจจัยชัดเจน ในที่นี้จะเสนอเพียงภาษาในเอเชียที่ใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับภาษาไทยเท่านั้น

ภาษาญี่ปุ่น

ถึงแม้ว่าภาษาญี่ปุ่นจะห่างไกลกับภาษาไทยในแง่พื้นที่ และตระกูลภาษาแต่ผู้วิจัยเห็นว่าภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาสำคัญในเอเชีย จึงได้ศึกษาไวยากรณ์ภาษานี้เพื่อดูว่าจำแนกชนิดของคำอย่างไร ผู้วิจัยพบว่าภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาที่มีรูปบ่งชี้ชัดเจนที่สามารถบอกได้ว่าคำใดคำหนึ่งอยู่ในประเภทใด จึงไม่มีปัญหาเหมือนภาษาไทย ไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นแบ่งคำทั้งหมดเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ คำอิสระ หรือ idea word (Jiritsugo/ Kanengo) และ คำห้อยตาม หรือ Form word (Fuzokugo/ Keishikigo) คำอิสระจำแนกออกเป็น กริยา คุณศัพท์ คุณกริยา ซึ่งเป็นพวก “ผันได้” และนาม คำนับจำนวน สรรพนาม กริยาวิเศษณ์ บทขยายนาม สันธาน และ อุทาน เหล่านี้เป็นพวก “ผันไม่ได้” ส่วนคำห้อยตามนั้น แบ่งเป็นพวกผันได้ คือกริยานุเคราะห์ และพวกผันไม่ได้ คือคำช่วย (ดากายโร โทมิตะ และ ปรียา อิงคาภิรมย์ 2521: 97) ชนิดของคำในภาษาญี่ปุ่นสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ชนิดของคำในภาษาญี่ปุ่น

ภาษาจีน

ตำราไวยากรณ์ภาษาจีนกลางที่แพร่หลายของ Yuen Ren Chao (Chao 1970) จำแนกคำในภาษาจีนเป็นชนิดดังนี้

noun, determinative, pronoun, verb, preposition, adverb, conjunction, particle, interjection, localizer, และ measure

เป็นที่น่าสังเกตว่า Chao รวม adjective ไว้กับ verb และเขายังตั้งข้อสังเกตด้วยว่า คำในหมวดนี้ปรากฏกับคำว่า “ไม่” (bu) ได้ทั้งหมด

ภาษาเวียดนาม

ตำราไวยากรณ์ภาษาเวียดนามโดย Nguyen-Dinh-Hoa (1971) จำแนกคำเป็นชนิดดังนี้ noun, pronoun, verb, number, classifier, coverb, question word, adverb, specifier, particle, conjunction

สิ่งที่น่าสังเกตในภาษาเวียดนามคือไม่มีชนิดของคำ adjective ซึ่งในที่นี้จัดเป็น stative verb (A stative verb can be analyzed as an adjective if it follows a noun and the modified-modifier relationship is apparent. It can also serve as an adverb modifying a verb, an adjective or another verb.”--P. 20) นอกจากนั้น stative verb ยังอาจเป็น adverb ได้อีกด้วย ส่วนคำบุพบทในที่นี้เรียกว่า coverb ส่วน determiner เรียกว่า specifier คำกริยาช่วย หรือ auxiliary ตำราเล่มนี้ถือว่า เป็นชนิดย่อยของ verb

ภาษาเขมร

ตำราไวยากรณ์ภาษาเขมรโดย Richard Noss และ Im Proum (Noss & Proum 1966) จำแนกคำเป็นชนิดดังนี้ noun, verb, auxiliary, modifier, interrogative word, particle, numeral และ function word ซึ่งรวมคำที่เหลือ เช่น preposition, conjunction ที่น่าสังเกตคือ modifier จะเป็น adjective หรือ adverb ก็ได้ ความหมายคล้าย “วิเศษณ์” ของท่านพระยาอุปกิตศิลปสาร นอกจากนั้นตำราเล่มนี้ยังกล่าวอีกว่าภาษาเขมรมี predicate 3 แบบคือ noun predicate, verb predicate และ adjective predicate

ภาษามาลายและอินโดนีเซียน

จากการสำรวจตำราไวยากรณ์ภาษามาลายและอินโดนีเซียน พบ 2 เล่มที่มีการแบ่งชนิดของคำที่ชัดเจนพอสมควร ได้แก่ Sulaiman (1990) Sneddon (1996) ซึ่งแบ่งคำในทั้งสองภาษาเป็นชนิดที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ noun, verb, adjective, adverb, pronoun, preposition, conjunction, classifier ตำราภาษาอินโดนีเซียนของ Sneddon เพิ่ม interjection และอีกหลายประเภทซึ่งดูย่อยมาก เช่น demonstrative, quantifier, partitive, diminutive, honorific, vocative, subordinator เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสังเกตในการจำแนกชนิดของคำในภาษานี้ คือการมีชนิดของคำ Adjective ทั้ง ๆ ที่คำต่างๆ ในประเภทนี้ทำหน้าที่เหมือน Verb ปรากฏการณ์เช่นนี้ก็เป็นปัญหาในภาษาไทยดังจะเห็นได้ในการวิเคราะห์ (ดูผลการวิเคราะห์ในบทที่ 3 และบทที่ 4)

2.4 การจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือ ตำรา หรือบทความด้านวากยสัมพันธ์ภาษาไทย โดยพิจารณาเรื่องชนิดของคำ ว่ามีผู้วิเคราะห์ไว้หรือกล่าวไว้อย่างไรบ้าง ผู้วิจัยพบว่าการจำแนกชนิดของคำมีความหลากหลาย ทั้งในด้านจำนวนประเภท ชื่อที่ใช้เรียกชนิดของคำ และคำจำกัดความชนิดของคำ ดังจะได้กล่าวพอเป็นสังเขปข้างล่างนี้

พระยาอุปทิศศิลปสาร (2491) และ กำชัย ทองหล่อ (2495) ในหนังสือ ชื่อเรื่องเหมือนกันคือ หลักภาษาไทย ได้จำแนกชนิดของคำตามเกณฑ์ที่ใช้ในไวยากรณ์ดั้งเดิม ออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ (=adjective และ adverb ในภาษาอังกฤษ) คำบุพบท คำสันธาน และ คำอุทาน พระยาอุปทิศฯ (2491: 70) ให้คำจำกัดความคำทั้ง 7 ประเภทไว้ดังนี้

คำนาม เป็นคำบอกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น

คำสรรพนาม เป็นคำใช้แทนชื่อต่างๆ

คำกริยา เป็นคำบอกอาการของคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น

คำวิเศษณ์ เป็นคำประกอบคำอื่นให้มีความหมายต่างออกไป

คำบุพบท เป็นคำสำหรับนำหน้านามและสรรพนาม

คำสันธาน เป็นคำเชื่อมคำหรือความให้ติดต่อกัน

คำอุทาน เป็นคำบอกเสียงต่างๆ

เป็นที่สังเกตว่าพระยาอุปทิศฯ ไม่แยก adjective กับ adverb ออกจากกัน ลักษณะนามก็จัดไว้เป็นประเภทหนึ่งของคำนาม นอกจากนั้นที่น่าสนใจคือคำจำกัดความของบุพบทที่ท่านให้ไว้อย่างละเอียดว่า “บุพบท (อ่านว่า บุ-พะ-บ) แปลว่าคำหน้าบท หมายความว่าคำชนิดที่ใช้หน้าหน้านาม สรรพนาม หรือกริยาบางพวกที่เรียกว่า กริยาสภาวะมาลา เพื่อบอกตำแหน่งของคำนาม สรรพนาม หรือกริยาเหล่านั้นว่ามีหน้าที่เป็นอะไร เช่นตัวอย่างว่า เขาตีฉันด้วยมือ ดังนั้นบุพบท ด้วย บอกตำแหน่งของคำว่า มือ ว่ามีหน้าที่สำหรับตี เป็นต้น” (หน้า 97) คำกล่าวนี้แสดงว่าคำบุพบทสามารถนำหน้ากริยาได้ด้วย

พระวรเวทย์พิสิฐ (2534) กล่าวถึงคำเพียง 5 ชนิด ได้แก่ กริยา ซึ่งท่านให้คำจำกัดความว่าเป็นคำที่แสดงอาการ นาม--คำที่ใช้เรียกคนสัตว์ สิ่งของ คุณศัพท์--คำประกอบชื่อ เช่น แข็ง กริยาวิเศษณ์--คำประกอบกริยาให้พิเศษ เช่น เรียบ และบุพบท--คำนำหน้าชื่อให้มาติดกับกริยา

บรรจบ พันธุเมธา (2514) ในหนังสือเรื่อง ลักษณะภาษาไทย จำแนกชนิดของคำตามเกณฑ์ไวยากรณ์ดั้งเดิม คล้ายของพระยาอุปทิศฯ และกำชัย ทองหล่อ แต่เพิ่มขึ้นอีกสองประเภทคือ คุณศัพท์ และลักษณะนาม เป็น 9 ประเภท ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำคุณศัพท์ คำบุพบท คำสันธาน คำอุทาน และคำลักษณะนาม

ดิเรกชัย มัทธนะสิน (2516) ใน ลักษณะและโครงสร้างภาษาไทย จำแนกชนิดของคำตามเกณฑ์หลายอย่างออกเป็น 15 ประเภท ได้แก่ นามและกริยา กริยาอาการย่อย สรรพนาม

คำช่วยกริยา ลักษณะนาม คำบอกจำนวนนับ คำบอกกำหนด คำบอกเวลา คำหลอม คำบุพบท คำหน้ากริยาและหลังกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำเชื่อม คำลงท้าย และ คำมาลา

กฤษณา เกษมศิลป์ (2519) ใน ชุมชนภาษาไทย วิจัยคำต่าง ๆ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ จำแนกชนิดของคำโดยใช้เกณฑ์ที่หลากหลาย เป็น 10 ประเภท ได้แก่ คำมูล คำต่อ (คำประสม) คำสำเร็จรูป คำยืม คำนาม คำขยายความ คำสรรพนาม คำกริยา คำเชื่อมโยง และ คำเบ็ดเตล็ด ซึ่งจำแนกต่อไปได้อีก 13 ประเภท คือ คำเปรียบอุปมาอุปมัย คำสรุปรวมยอด คำปฏิเสธ คำรับ คำเตือน คำที่เติมเพื่อให้เต็ม (เช่น แล) คำถ้า คำเล่า คำแบ่งรับแบ่งสู้ คำลอยๆ คำอุทาน คำเทียบเคียง คำถาม เหล่านี้สรุปได้ว่าใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ในการจำแนก

วิจิตร ภาณุพงศ์ (2520) ใน โครงสร้างภาษาไทย เรียกชนิดของคำว่า หมวดคำ และ จำแนกหมวดคำในภาษาไทย โดยใช้ความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ของคำเป็นเกณฑ์ ออกเป็น 26 หมวด ได้แก่ นาม กริยากรรม กริยากรรม กริยาทวิกรรม กริยากรรมย่อย คุณศัพท์ (หรือ กริยากรรมย่อย) คำช่วยกริยา คำช่วยหลังกริยา คำปฏิเสธ คำหน้ากริยา คำหลังกริยา คำลงท้าย คำวิเศษณ์ คำพิเศษ คำสรรพนาม ลักษณะนาม คำจำนวนนับ คำลำดับที่ คำหน้าจำนวน คำหลังจำนวน คำที่เกี่ยวกับการกำหนด คำบอกกำหนดเสียงตรีและจัตวา คำบอกกำหนดเสียงโท คำบอกเวลา คำบุพบท และ คำเชื่อม

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525) จำแนกชนิดของคำเป็น 8 ประเภท ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำบุพบท คำกริยา คำวิเศษณ์ คำสันธาน คำอุทาน และ คำนิบาต

นวรรณ พันธุมธา (2527) แบ่งชนิดของคำตามความหมายและหน้าที่ในการสื่อสาร เป็น 6 ประเภท ได้แก่ คำเรียก-ร้อง คำหลัก (นาม และกริยา) คำแทน คำขยาย คำเชื่อม และคำเสริม ส่วนคำจำกัดความของชนิดของคำนั้น ดูเหมือนว่านวรรณจะใช้เกณฑ์ความหมายในการจำแนก เช่นกล่าวว่า “คำเรียก-ร้อง เป็นคำที่ผู้พูดแสดงอารมณ์หรือเรียกผู้ฟัง มักเปล่งออกมาตามลำพัง ไม่ต้องมีความสัมพันธ์กับคำอื่น... คำนามคือคำที่หมายถึงสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม... คำกริยาคือคำที่ใช้แสดงอาการหรือสภาพหรือเหตุการณ์ต่างๆ...” ที่ใช้เกณฑ์หน้าที่จำแนกก็มีเช่น “คำขยาย คือคำที่ใช้ขยายคำหลักหรือขยายคำขยายด้วยกันเอง... คำเชื่อมคือคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ หรือระหว่างเหตุการณ์ต่างๆหรือระหว่างสิ่งต่างๆกับเหตุการณ์”

เปรมจิต ชนะวงศ์ (2528) ใน หลักภาษาไทย แบ่งชนิดของคำเหมือนพระยาอุปกิตฯทุกประการ

อุดม วโรตมสิกขิตต์ (2538) ในหนังสือเรื่องไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์ จำแนกชนิดของคำเป็น 10 ประเภท ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำสังขยา (เช่น “แต่ละ”) คำนิยม ลักษณะ (เช่น “นี้”) คำปฏิเสธ คำปฏิเสธและคำกัษา คำท้ายประโยค คำสันธาน คำอุทานและอาลปะนะ

สตารอสตา (Starosta 1994) และสรัญญา เสวตมาลย์ (Savetamalaya 1996) จำแนกประเภทชนิดของคำตามทฤษฎี Lexicase Dependency Grammar เหมือนกัน แต่ได้จำนวนต่างกัน สตารอสตา จำแนกชนิดของคำในภาษาไทยเป็น 8 ประเภท ได้แก่ noun, verb, adverb, adjective,

preposition, conjunction, determiner, และ sentence final particle. ส่วนสร้อยเสนอให้มีอีกประเภทหนึ่ง คือ interjection

สรุป

จากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเรื่องชนิดของคำในภาษาไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

- ชนิดของคำที่ทุกท่านกล่าวถึงและใช้ชื่อเหมือนกันทุกคน มี 2 ประเภทเท่านั้น คือ คำนาม กับคำกริยา ถึงแม้คำจำกัดความจะต่างกันไป เช่น บางคนรวมสรรพนามและลักษณนามไว้ในคำนาม แต่บางคนก็ไม่รวม บางคนรวมกริยาช่วยไว้ในคำกริยา แต่บางคนก็ไม่รวม
- ชนิดของคำที่ทุกคนรวมไว้ในกรณจำแนกแต่ด้วยชื่อที่ต่างกัน ได้แก่ คำสันธานและคำวิเศษณ์ ซึ่งบางคนเรียกว่า “คำเชื่อม” และ “คำขยาย” ตามลำดับ
- ชนิดของคำที่บางคนนับแต่บางคนไม่นับ ได้แก่ คำสรรพนาม คำบุพบท คำคุณศัพท์ คำอุทาน คำลงท้าย คำชี้เฉพาะ และ ลักษณนาม
- ชนิดของคำที่มีผู้วิเคราะห์จำนวนน้อยแยกเป็นประเภทต่างหาก มีเช่น คำปฏิเสธ คำช่วยกริยา คำบอกจำนวนนับ คำนิบาต คำปฤจฉา และ คำกังขา ฯลฯ
- ชนิดของคำบางประเภทไม่ควรรวมไว้ เช่น คำยืม คำมูล คำประสม เพราะไม่เกี่ยวกับวากยสัมพันธ์ แต่เป็นเรื่องของระบบหน่วยคำ

เป็นที่สังเกตได้ว่า ถึงแม้ภาษาไทยได้พัฒนามาเป็นเวลานาน จนเป็นภาษามาตรฐานที่สมบูรณ์ดังเช่นทุกวันนี้ การใช้ในหน้าที่ต่าง ๆ ก็มิได้ด้อยกว่าภาษามาตรฐานของประเทศอื่น ๆ แต่จากที่แสดงให้เห็นข้างต้น เราอาจสรุปได้ว่าภาษาไทยยังไม่มีเกณฑ์การจำแนกชนิดของคำที่เป็นระบบ ปัญหานี้เป็นปัญหาพื้นฐานในภาษาศาสตร์ และเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติด้วย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารายละเอียดว่าเหตุใดจึงมีความลักลั่นกันเช่นนั้น และมุ่งเสนอการจำแนกที่เป็นระบบ โดยมีพื้นฐานจากข้อมูลภาษาที่ใช้จริง

บทที่ 3

การจำแนกชนิดของคำในภาษาไทย

3.1 เกณฑ์การจำแนกชนิดของคำในงานวิจัยนี้

ผลการวิเคราะห์ชนิดของคำในภาษาไทย ซึ่งจะเสนอในหัวข้อถัดไป ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาไทยความยาวประมาณสองล้านคำ (ดูบทที่ 1) การวิเคราะห์ใช้เกณฑ์และหลักทางทฤษฎีดังนี้

- 1) ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างโครงสร้างลึกและโครงสร้างผิว ดังนั้น ในการวิเคราะห์จะยึดโครงสร้างที่เห็นในภาษาที่ใช้จริง ไม่มีการสร้างกฎเพื่ออธิบายว่ารูปภาษาที่เห็นนั้นแท้จริงเป็นอีกอย่างแต่มองไม่เห็นเพราะอยู่ในโครงสร้างลึก เช่นในประโยค “ผ้ากองนี้ซักแล้ว” ผู้วิจัยจะไม่ถือว่า ประโยคนี้มาจากโครงสร้างลึกว่า “ผ้ากองนี้คนใดคนหนึ่งซักแล้ว” และมีการละคำว่า “คนใดคนหนึ่ง” จึงทำให้มองไม่เห็นในโครงสร้างผิว ผู้วิจัยจะถือว่า “ซัก” เป็นกริยาของ “ผ้ากองนี้” สรุปคือจะถือว่าในภาษามีโครงสร้างระดับเดียว
- 2) ไม่ใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ตัดสินในการจำแนกชนิดของคำ เพราะความหมายเป็นสิ่งที่ค้นได้ และมีความลักลั่นระหว่างผู้พูดหลายคน ทำให้การจำแนกไม่มีความสม่ำเสมอและไม่น่าเชื่อถือ (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาของการใช้เกณฑ์ความหมายในการระบุว่าคำใดเป็น adjective ในภาษาไทยในบทความเรื่อง “Typology and Universality of Languages without the Adjectival Category: A Dilemma in Labeling the So-called Adjectives in Thai” ในภาคผนวก 3)
- 3) ใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ในการจำแนกชนิดของคำ กล่าวคือ เกณฑ์การปรากฏร่วมและการกระจายของคำ เช่นคำชนิดนี้ต้องปรากฏกับคำชนิดนั้น และไม่ปรากฏกับคำชนิดอื่น เป็นต้น หรือ คำชนิดนี้ต้องปรากฏข้างหน้าคำชนิดนั้น เป็นต้น ในการกล่าวว่าปรากฏหน้าหรือหลังนั้น หมายถึงว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ในตำแหน่งติดกัน ทั้งนี้เพราะในการการระบุชนิดของคำโดยพิจารณาการเกิดร่วมกับคำอื่นนั้น เราจะต้องดูคำที่เป็นส่วนหลัก (head) ของหน่วยสร้าง เช่นถ้าพูดว่า งานนี้ยาก คำที่สัมพันธ์กันและเราดูการเกิดร่วม คือคำว่า งาน กับ ยาก และ งาน กับ นี้ ไม่ใช่ คำว่า นี้ กับ ยาก
- 4) ถึงแม้การวิเคราะห์จะอาศัยข้อมูลที่เห็น แต่ในบางกรณี ผู้วิจัยต้องอาศัยความรู้ภาษาแม่ (native intuition) ของผู้วิจัยเองช่วยตัดสินด้วยในกรณีที่ข้อมูลไม่ชัดเจน หรือไม่สมบูรณ์ เช่นผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าคำกริยาทุกคำต้องปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ แต่ในการพิสูจน์ผู้วิจัยไม่มีข้อมูลคำกริยาครบทุกคำที่ปรากฏกับคำว่า “ไม่” ดังนั้นจึงต้องทดสอบกับความรู้ภาษาแม่ของผู้วิจัยเอง และข้อสรุปก็เป็นข้อสรุปที่เหนือข้อมูล มีศักยภาพ และมีความสมบูรณ์ในระดับอธิบาย (explanatory adequacy)
- 5) เนื่องจากคำกริยาเป็นชนิดของคำที่ใหญ่มาก ผู้วิจัยจึงได้จำแนกประเภทย่อยของคำกริยาด้วย การจำแนกดังกล่าวก็ใช้เกณฑ์เดียวกัน คือดูการปรากฏร่วมกับคำอื่น ในที่นี้

พิจารณาเฉพาะคำที่ตามหลังกริยาเพราะในภาษาไทย คำขยายและกรรม จะอยู่ข้างหลังคำหลัก เวลานำคำกริยาในภาษาไทยไปใช้ จึงต้องคำนึงถึงคำที่ตามหลังเป็นอย่างมาก (ผลการวิเคราะห์การจำแนกประเภทย่อยของกริยาอยู่ในบทที่ 4)

- 6) คำต่างชนิดกันอาจมีรูปเหมือนกันได้ เช่นคำว่า “จาก” เป็นได้ทั้งกริยา (เช่น เขาจากฉัน ไปสิบกว่าปีแล้ว) และบุพบท (เช่น ข้อสรุปนี้ได้จากการวิเคราะห์) ในที่นี้จะถือตามหลักในไวยากรณ์ศัพท์การกว่า ในภาษาไทยมีคำว่า “จาก” 2 คำ ผู้วิจัยยังได้ค้นพบว่า กระบวนการที่คำหลักกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งมีผู้พบในภาษาต่าง ๆ มากมาย มีปรากฏในภาษาไทยด้วย
- 7) ในการเรียกชื่อชนิดของคำ ผู้วิจัยใช้ชื่อที่ใช้กันมาแพร่หลายในอดีต ทั้งคำไทยและอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่คุ้นเคย และจำได้ง่าย อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความของคำแต่ละชนิดไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ใช้มาในอดีตทุกประการ

3.2 ชนิดของคำในภาษาไทย 8 ชนิด

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยแบ่งคำในภาษาไทยทั้งหมดออกเป็น 8 ชนิด ได้แก่

กริยา	(VERB)	ใช้ตัวย่อ	V
นาม	(NOUN)	ใช้ตัวย่อ	N
ตัวกำหนด	(DETERMINER)	ใช้ตัวย่อ	D
บุพบท	(PREPOSITION)	ใช้ตัวย่อ	P
วิเศษณ์	(ADVERB)	ใช้ตัวย่อ	AV
สันธาน	(CONJUNCTION)	ใช้ตัวย่อ	C
จำนวน	(NUMERAL)	ใช้ตัวย่อ	NM
อนุภาค	(PARTICLE)	ใช้ตัวย่อ	PT

คำที่พบในข้อมูล พร้อมการระบุชนิดของคำโดยใช้ตัวย่อ แสดงไว้ในภาคผนวก 1 แต่คำนามไม่ได้แสดงไว้ เพราะมีจำนวนมากเกินไปและเป็นคำที่ไม่มีปัญหาในการระบุ อย่างไรก็ตาม คำนามที่พ้องเสียงกับคำอื่น และไม่ชัดเจนว่าเป็นคำนามหรือไม่ก็จะรวมไว้ในภาคผนวกด้วย

3.2.1 กริยา (V)

กริยา คือคำที่ปรากฏหลังคำว่า “ไม่” ได้ เช่น เดิน สวย เข้าใจ พัฒนา เป็นคำกริยา เพราะปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ --ไม่เดิน ไม่สวย ไม่เข้าใจ ไม่พัฒนา คำชนิดอื่นไม่สามารถปรากฏกับ “ไม่” เช่น *ไม่บ้าน (N) *ไม่นี่ (D) *ไม่กับ (P) *ไม่ขยับ (AV) *ไม่และ (C) *ไม่สาม (NM) *ไม่ไร (PT)

การใช้คำว่า “ไม่” เป็นเกณฑ์สำคัญในการระบุคำกริยา และแยกคำกริยาให้ต่างจากคำชนิดอื่นนั้น มีผู้ใช้มาแล้ว เช่น Chao (1970) สำหรับภาษาจีน และ อุดม วโรตมสิขิตติ์ (2538) และ

จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) สำหรับภาษาไทย ผู้วิจัยได้ลองใช้เกณฑ์อื่นๆแล้ว แต่พบว่าเกณฑ์นี้เป็นเกณฑ์ที่ไม่มีข้อยกเว้นและเชื่อถือได้มากที่สุด

เกณฑ์อื่นๆที่มีผู้ใช้ในการกำหนดคำกริยาในภาษาไทย ได้แก่การระบุว่ากริยาสามารถปรากฏกับคำว่า “แล้ว” หรือ “กำลัง” ได้ เช่น กินแล้ว กำลังกิน อย่างไรก็ตาม คำว่า “แล้ว” และ “กำลัง” เป็นคำแสดงการณลักษณะในภาษาไทย และมีความหมายเฉพาะซึ่งอาจขัดแย้งกับกริยาบางคำ เป็นเหตุให้ไม่เป็นที่ยอมรับ ทั้งๆที่ถูกไวยากรณ์ เช่น กำลังสวย ตรงกันข้าม ความหมาย ‘ปฏิเสธ’ ของคำว่า “ไม่” ไม่มีความขัดแย้งกับความหมายของคำกริยา

คำกริยาพวกหนึ่งในที่นี้เป็นคำที่นักไวยากรณ์บางท่านเรียกว่า *คุณศัพท์* (adjective) เช่นคำว่า สวย ดี หนัก ร้อน เย็น เล็ก ใหญ่ ฯลฯ รายละเอียดของการจัดคำเหล่านี้เป็นกริยาอยู่ในบทที่ 4 และในบทความเรื่อง Typology and Universality of Languages without the Adjectival Category: A Dilemma in Labeling the So-called Adjectives in Thai ในภาคผนวก 3

นอกจากนั้น เนื่องจากกริยาเป็นชนิดของคำที่สำคัญเพราะเป็นหัวใจของประโยค และมีจำนวนมาก การนำคำกริยามาใช้จะต้องคำนึงถึงการปรากฏร่วมกับคำชนิดอื่นเสมอ ดังนั้นผู้วิจัยได้แบ่งคำกริยาเป็นประเภทย่อยๆตามรูปแบบการปรากฏร่วมกับคำอื่น รายละเอียดอยู่ในบทที่ 4 และกริยาทุกคำพร้อมรูปแบบจะแสดงไว้ในภาคผนวก 2

3.2.2 นาม (N)

นาม คือคำที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) สามารถปรากฏหน้ากริยา หลังกริยา หรือหลังบุพบทได้ 2) สามารถปรากฏหน้าคำกำหนดได้ เช่น บ้าน ต้นไม้ ความสุข ชาวนา เรา ตัว ฯลฯ ดังตัวอย่าง บ้านนี้ใหญ่ ชาวนาตัดต้นไม้ เรามีความสุข เป็นต้น (คำว่า บ้าน ชาวนา และเรา อยู่หน้ากริยา คำว่า ต้นไม้ ความสุข อยู่หลังกริยา) บ้านนี้ ต้นไม้นั้น เราทั้งหมด (นี้ นั้น ทั้งหมด เป็นตัวกำหนด)

ประเด็นที่น่าสังเกตคือ คำนามในที่นี้รวมคำลักษณนาม เช่น ตัว ใบ เส้น หลัง ฯลฯ และคำสรรพนาม เช่น ฉัน เธอ ท่าน เขา คุณ ฯลฯ ไว้ด้วย ทั้งๆที่ตำราไวยากรณ์บางเล่มแยกคำดังกล่าวนี้เป็นประเภทต่างหากจากคำนาม ทั้งนี้เพราะคำเหล่านี้สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาและบุพบทเหมือนคำนามทั่วไป เช่น ฉันชอบตัวนี้ หลังนี้สวยกว่าหลังนั้น คุณทำงานเสร็จแล้วหรือ เขามอบดอกไม้แก่เธอ และปรากฏกับคำกำหนดได้ด้วย เช่น ตัวนี้ หลังนั้น ท่านทั้งหลาย เป็นต้น

3.2.3 ตัวกำหนด (D)

ตัวกำหนด คือ คำที่สามารถปรากฏหลังนามได้ เช่น คำว่า นี้ นั้น อื่น ใด ทั้งหลาย ทั้งหมด เป็นต้น ดังตัวอย่าง บ้านนี้ คนนั้น ชาติอื่น สิ่งใด ท่านทั้งหลาย เงินทั้งหมด

มีข้อควรสังเกตคือ คำว่า นี้ กับ นั้น สามารถปรากฏหลังบุพบทได้ด้วย เช่น ตั้งแต่นี้ พร้อมนี้ จากนั้น เช่นนั้น ฯลฯ แสดงว่าคำว่า นี้ กับ นั้น เป็นคำนามได้ด้วย นอกจากเป็นตัวกำหนดแล้ว ในที่นี้จะถือตามทฤษฎีไวยากรณ์พึงพาแบบศัพท์การก ว่าคำว่า นี้ และ นั้น ต่างเป็นคำพ้องเสียง กล่าวคือในภาษาไทยมีคำว่า นี้ 2 คำ และคำว่า นั้น 2 คำ คู่หนึ่งเป็นตัวกำหนด อีกคู่หนึ่ง

เป็นนาม แต่พบว่าที่เป็นตัวกำหนดใช้มากกว่า รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ดูได้ใน Prasithrathsint (1999, 2000)

3.2.4 บุพบท (P)

บุพบท คือคำที่ปรากฏหน้าคำนาม กริยา หรือ ประโยคได้ และไม่สามารถปรากฏหลังคำว่า ‘ไม่’ เช่นคำว่า กับ แก่ จาก โดย ต่อ ถึง ที่ ใน บน เพื่อ สำหรับ ทาง ตั้งแต่ เช่น ให้ ก่อน กว่า ในประโยคตัวอย่างต่อไปนี้

เธอร้องไห้และหมดสติชไปกับเก้าอี้
แม่ทัพเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง
ชีวิตอิสระต้องถูกรุกรานโดยคนแปลกหน้า
เขาไม่เคยละอายต่อบาป
คนส่วนมากไม่ได้ระแวงถึงบทบาทที่โหดร้ายของวัฒนธรรม
เรากระดากที่จะพูด
ผมดีใจที่ทุกคนมาได้
เด่นมารายงานตัวที่ศูนย์คอมพิวเตอร์
อย่างมลายในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้
พระจันทร์เสี้ยวบางแขวนอยู่บนท้องฟ้าทางทิศตะวันตก
ที่จะเสียสละเพื่อคนอื่น
ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาหาความรู้
ประเทศต้องประสบกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจ
เรารู้จักกันมาตั้งแต่ปี 2500
ความประพฤติเช่นนี้คงไม่เป็นที่ยอมรับในอนาคต
เกลี้ยให้เรียบเท่านั้นก็เรียบร้อย
พฤติกรรมของเขาสร้างความไม่พอใจให้ทุกฝ่าย
รีบกลับบ้านก่อนฝนตก
เราต้องทำงานมากขึ้นกว่าเดิม

สิ่งสำคัญที่ต้องกล่าวถึงคือ หน่วยสร้างที่มีบุพบท (ที่เรียกว่า บุพบทวลี หรือ prepositional phrase) จะต้องเป็นหน่วยสร้างไร้ศูนย์ (exocentric construction) หมายความว่าทั้งบุพบทและส่วนประกอบอีกส่วน ได้แก่ นาม กริยา หรือ ประโยค จะต้องมีอยู่ทั้งคู่และทั้งสองส่วนมีความสำคัญเท่าๆกัน หรือเป็นส่วนหลักทั้งคู่

3.2.5 วิเศษณ์ (AV)

วิเศษณ์ คือคำที่ปรากฏหน้าหรือหลังกริยา เช่น คำว่า จะ ไม่ คง ก็ เพิ่ง ซึ่งปรากฏหน้า

กริยา และ คำว่า กัน ขวับ ขึ้น ทันที ไป ตื้อ ชิกๆ เอง ได้ อยู่ ซึ่งปรากฏหลังกริยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กิจกรรมนี้จะเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลง

เขากับฉันไม่กินเส้นกัน

ผู้อ่านคงต้องให้ความสนใจ

ผู้ได้รางวัล ซึ่งก็มีทั้งที่สมหวังและผิดหวัง

อย่าเพิ่งรีบกลับมานะ

เราร่วมลงขันกันเปิดบริษัท

ครูก็สวนขึ้นทันที

แล้วเธอก็เสียบไป

เรากินเสียบอ้อมตื้อเลย

นภาร้องให้ชิก ๆ อยู่คนเดียว

ปล่อยไว้ เดี๋ยวก็ทำเองได้

ฝ่ายค้านจ้องเล่นงานรัฐบาลอยู่

ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับคำวิเศษณ์ คือคำประเภทนี้บางคำพ้องกับคำกริยา เช่นคำว่า ไป ขึ้น อยู่ ซึ่งทำให้ยากในการระบุว่าคำเช่นนี้เป็น กริยา หรือวิเศษณ์ เมื่อปรากฏในประโยค เพราะกริยาในภาษาไทยก็ปรากฏหลังกริยาด้วยกันได้ เช่น เขาเดินไป กับ เขาเสียบไป คำว่า ไป อยู่ในตำแหน่งเหมือนกันทุกประการคือตามหลังกริยา แต่ในประโยคแรก ไป เป็นกริยา และในประโยคที่สอง ไป เป็นวิเศษณ์ เช่นเดียวกัน ไป ใน เขาสูงไป ก็เป็นวิเศษณ์ ไม่ใช่กริยา วิธีที่ผู้วิจัยใช้ทดสอบว่า ไป เป็นคำอะไรแน่ คือ ลองเปลี่ยนคำว่า ไป ให้เป็นคำว่า มา เพราะเป็นคำตรงกันข้าม ถ้าใช้ได้ ไป ก็น่าจะเป็นคำกริยา ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว เช่นพูดว่า เขาเดินมา ได้ แต่ *เขาเสียบมา และ *เขาสูงมา ไม่ได้ นอกจากนั้น ถ้าคำสองคำเป็นกริยาทั้งคู่ เราควรจะสามารถแยกคำสองคำดูโดยใช้กับประธานตัวเดียวกัน ความหมายของประโยคน่าจะอยู่อย่างเดิม เช่น เขาเดิน เขาไป แต่ถ้าเราไม่สามารถแยกพูดว่า เขาเสียบ เขาไป ได้ หรือ เขาสูง เขาไป ได้ ดังนั้น ไป ในภาษาไทยจึงเป็นคำพ้องเสียง คือมีทั้ง ไป ที่เป็นกริยา และ ไป ที่เป็นวิเศษณ์

นอกจากนั้น การที่เราให้คำจำกัดความคำวิเศษณ์ว่า เป็นคำที่ปรากฏหน้าหรือหลังกริยา นั้นอาจไปเหมือนกับคำจำกัดความของคำนามได้ เราจึงต้องระบุเพิ่มว่าคำวิเศษณ์ต้องไม่ปรากฏกับตัวกำหนด

3.2.6 สันธาน (C)

สันธาน คือคำที่อยู่ระหว่าง 2 ถ้อยความ (utterance)¹ สิ่งสำคัญคือหน่วยทั้งสองที่ขนานสันธานจะต้องมีสมดุลพอสมควร สันธานไม่มีความสัมพันธ์กับคำใดคำหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะทำหน้าที่ทางสัมพันธ์สาร (discourse) นักไวยากรณ์บางท่านรวมสันธานกับบุพบทไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน เรียก

¹ ถ้อยความ (utterance) หมายถึงหน่วยในการพูด ซึ่งได้ใจความ อาจจะเป็นประโยค หรือไม่ใช่ว่าประโยคก็ได้

ว่าคำเชื่อม แต่ในที่นี้จะแยก และเน้นว่า บุพบทเป็นคำที่จะต้องปรากฏในหน่วยสร้างเพราะเป็นส่วนจำเป็น จะละออกไม่ได้เพราะมีความสัมพันธ์เหนียวแน่นกับคำที่ตามหลัง ส่วนสันธานอาจละออกได้ถึงแม้จะทำให้ความกระชับของถ้อยความเปลี่ยนไปบ้าง ตัวอย่างของสันธาน เช่น คำว่า *คือ* *ดังนั้น* *แต่* *และ* *แล้ว* *อย่างไรก็ตาม* เช่นในข้อความดังนี้

นี่ คือ ธรรมชาติ

เขาชี้แจงว่าเรื่องนี้เกิดจากปัญหา 3 ประการ คือ หนึ่งมีอุปสรรคในการสั่งซื้อ

ข้อเท็จจริงต้องได้รับการพิสูจน์ ดังนั้น อย่าเพิ่งเชื่อข่าวลือ

เขาพยายามสุดชีวิต แต่ ไม่ประสบผลสำเร็จ

ถ้าคุณตั้งใจเรียน และทำการบ้านทุกครั้ง คงจะสอบผ่านแน่ๆ

เปิดเครื่องสักรู แล้วเลือกโปรแกรม

... อย่างไรก็ตาม เขาก็ยังเป็นพ่อเราอยู่

เป็นที่สังเกตว่าคำที่บางคนเรียกว่า *transitional word* นั้น ในที่นี้ถือเป็นคำสันธานทั้งสิ้น เช่น *อย่างไรก็ตาม* *ถึงกระนั้นก็ดี* *ว่าก็ว่าเถอะ* *ในทำนองเดียวกัน* ฯลฯ

3.2.7 จำนวน (NM)

จำนวน คือ คำที่อยู่หน้าคำนาม แต่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยสร้างเข้าสู่ศูนย์ (*endocentric construction*) ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยส่วนหลักและส่วนขยาย จำนวนเป็นส่วนขยาย คำนามที่ตามหลังเป็นส่วนหลัก ดังนั้น ถึงแม้ จำนวน จะมีการเกิดร่วมเหมือนบุพบท คืออยู่หน้านาม แต่อยู่ในหน่วยสร้างคนละประเภท ตัวอย่างคำจำนวน เช่น *หนึ่ง* *สอง* *สาม* *กึ่ง* *ครึ่ง* *ปวง* *สารพัน* *ทุก* *ดังตัวอย่าง* *หนึ่งคน* *กึ่งศตวรรษ* *ครึ่งอัน* *ปวงชน* *สารพันปัญหา* *ทุกที่* เป็นต้น

3.2.8 อนุภาค (PT)

อนุภาค คือ คำที่ปรากฏในตำแหน่งหน้าสุด หรือหลังสุดของถ้อยความ (*utterance*) ไม่สัมพันธ์กับคำใดคำหนึ่ง แต่ทำหน้าที่ทางสัมพันธ์สาร คำที่หลายคนเรียกว่าคำลงท้ายประโยค และคำอุทาน ในที่นี้จัดให้เป็นคำอนุภาค เช่น *เฮ้ย* *ไชโย* *เออะ* *เว้ย* *แหม* *นะ* *คะ* ฯลฯ ดังตัวอย่างข้อความข้างล่างนี้

เฮ้ย เป็นไง สบายดีหรือ

ไชโย ไทยชนะ 3 ต่อ 2

เร็วเข้าเออะ เตียวไปโรงเรียนสาย

น้องชายชอบบ่นว่าเบื่อจริงเว้ย

แหม ไม่น่าเชื่อเลยนะ

เราจะไปกันหรือยังคะ

3.3 สรุป

คำในภาษาไทยมี 8 ชนิดซึ่งแตกต่างกันในการปรากฏร่วมกับคำอื่น ในจำนวน 8 ชนิด มี 2 ชนิดที่ปรากฏในตำแหน่งที่ชัดเจนโดยที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์กับคำอื่นๆ แต่ทำหน้าที่ทางสัมพันธ์สาร ได้แก่ คำสันธาน และคำอนุภาค คำอื่นๆ นอกนั้นมีบทบาทสำคัญทางวากยสัมพันธ์ เราสามารถระบุคำจำกัดความของคำทั้ง 8 ชนิดอย่างย่อๆได้ โดยใช้เครื่องหมายและตัวย่อ ดังนี้

กริยา :	+ [ไม่__]
นาม :	- [ไม่__], { + [__V], + [V__], + [P__] }, + [__D] ²
ตัวกำหนด :	- [ไม่__], + [N__]
บุพบท :	- [ไม่__], { + [__N], + [V__], + [S__] }
วิเศษณ์ :	- [ไม่__], { + [V__], + [__V] }, - [__D]
สันธาน :	- [ไม่__], + [U__U] ³
จำนวน :	- [ไม่__], + [__N]
อนุภาค :	- [ไม่__], { + [#__], [__#] } ⁴

ในบทต่อไปจะแสดงให้เห็นรูปแบบของคำกริยาในภาษาไทย ซึ่งแบ่งประเภทโดยพิจารณาการปรากฏร่วมของคำกริยากับคำอื่นที่ตามหลัง

² เครื่องหมาย + หมายถึงสามารถปรากฏเช่นนั้นได้ ส่วนเครื่องหมาย - หมายถึงต้องไม่มีลักษณะเช่นนั้น ส่วน { } หมายความว่า สิ่งที่อยู่ในเครื่องหมายให้เลือกได้

³ U หมายถึง ถ้อยความ (Utterance)

⁴ เครื่องหมาย # หมายถึง หน้าสุด หรือหลังสุด ของถ้อยความ

บทที่ 4

คำกริยา

คำกริยาเป็นคำที่สำคัญที่สุดในภาษา เพราะเป็นหัวใจของประโยค ประโยคจะต้องมีกริยาเสมอ แต่จะมีหรือไม่มีคำอื่นด้วยก็ได้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว คำกริยาในที่นี้รวมคำที่บางท่านเรียกว่า “คุณศัพท์” หรือ “วิเศษณ์” ไว้ด้วย ในบทนี้ ผู้วิจัยจะอธิบายเหตุผลของการจัดคำที่ดูเหมือนเป็น adjective ให้เป็นกริยา โดยจะเรียกคำกริยาประเภทนี้ว่า *กริยาคุณศัพท์* (adjectival verb) หลังจากนั้นจะแสดงการจำแนกกริยาตามรูปแบบต่างๆ

4.1 กริยาคุณศัพท์ (Adjectival verbs)

กริยาคุณศัพท์ เป็นอกรรมกริยาประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความหมายในเชิงระบุคุณสมบัติ สภาพ หรือลักษณะของคำนามที่ปรากฏร่วม เช่นคำว่า *สวย ดี เก๋ เล็ก ใหญ่ กว้าง แคบ ฯลฯ*

ในงานวิจัยนี้ คำเหล่านี้ถือเป็นกริยาทั้งสิ้น ไม่ต้องจัดเป็นประเภทแยกต่างหาก เรียกเป็นอย่างอื่น เช่นเรียกว่า adjective เหมือนในภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยได้ศึกษาการปรากฏของคำเหล่านี้อย่างละเอียด และพบว่าไม่มีเหตุผลสมควรใดๆ เลยที่ภาษาไทยจะต้องมีชนิดของคำที่เรียกว่า adjective รายละเอียดของเรื่องนี้ปรากฏในบทความเรื่อง *Typology and Universality of Languages without the Adjectival Category: A Dilemma in Labeling the So-called Adjectives in Thai* (ดูภาคผนวก 3) ในที่นี้จะขอสรุปหลักฐานเพื่อสนับสนุนความคิดที่ว่าคำที่ว่าเป็น adjective นั้นแท้จริงเป็นกริยาโดยสังเขปดังนี้

(1) ตามหลังคำว่า “ไม่” ได้

ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้ว คำกริยาคือคำที่ตามหลังคำว่า “ไม่” ได้ คำเช่น *ดี สวย ใหญ่ ฯลฯ* ก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน—*ไม่ดี ไม่สวย ไม่ใหญ่ ฯลฯ* จึงน่าจะเรียกกริยาได้

(2) ปรากฏเป็น ภาคแสดง (predicate) ของประโยคได้

เช่นเดียวกับกริยาทั่วไป คำเช่น *ดี สวย* ก็ใช้เป็นภาคแสดงของประโยค เช่น *เขาดี เธอสวย* การใช้ไม่ต่างกับ *เขารั้ว เธอร้องไห้*

(3) ใช้ในประโยคคำสั่งได้

ในภาษาไทย กริยาทุกประเภทปรากฏในประโยคคำสั่ง ขอร้อง หรือให้พรได้ เช่น *กรุณาลุกขึ้นหน่อย กรุณาดีขึ้นหน่อย* (เช่นกรณี ผู้อาวุโสพูดกับผู้ด้อยอาวุโส) *นั่งลงเดี๋ยวนี้ สวยขึ้นเดี๋ยวนี้* (ในกรณีผู้วิเศษเสกของบางอย่างให้สวยขึ้น) *ขอให้ประสบความสำเร็จ ขอให้สวย ขอให้ร่ำรวย* คำว่า *ดี สวย ร่ำรวย* ซึ่งเทียบกับ adjective ในภาษาอังกฤษ ปรากฏในตำแหน่งเหมือนกริยาอื่นๆ ในประโยคคำสั่ง ขอร้อง หรือให้พรได้

(4) ใช้กับคำบอกการณลักษณะ (aspect) ได้

คำที่ดูเหมือน adjective เช่น *ดี สวย* ปรากฏกับคำบอกการณลักษณะ เช่น *กำลัง แล้ว ได้* เช่นเดียวกับกริยาอื่นๆ เช่น *กำลังดี กำลังสวย กำลังวิ่ง ดีแล้ว สวยแล้ว วิ่งแล้ว*